

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERİN KARIYER KAYGISINI
YORDAMADA AİLE DESTEĞİ VE UMUDUN
ROLÜ**

**HAVVANE ŞAMA
18736003**

Doç. Dr. ŞERİFE GONCA ZEREN

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERİN KARIYER KAYGISINI
YORDAMADA AİLE DESTEĞİ VE UMUDUN
ROLÜ**

**HAVVANE ŞAMA
18736003
ORCID NO: 0000-0001-6007-0826**

Doç. Dr. ŞERİFE GONCA ZEREN

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERİN KARIYER KAYGISINI YORDAMADA
AİLE DESTEĞİ VE UMUDUN ROLÜ**

**HAVVANE ŞAMA
18736003**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:24.08.2020

Tezin Savunulduğu Tarih: 05.08.2020

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Seval Erden ÇINAR

Dr. Öğr. Üyesi Seher Merve ERUS

**İSTANBUL
AĞUSTOS, 2020**

ÖZ

ERGENLERİN KARIYER KAYGISINI YORDAMADA AİLE DESTEĞİ VE UMUDUN ROLÜ

Havvane Şama

Ağustos, 2020

Günümüzde artan dünya nüfusuyla beraber iş gücü de artmakta iş niteliği önem kazanmaktadır. Bugünden on sene geriye dönüp baktığımızda önemli ve popüler olan birçok meslek giderek önemini yitirmekte ve yerini güncel mesleklere bırakmaktadır. Yükseköğretimde bölüm ve kontenjan sayılarıyla beraber üniversite mezun sayısı da artmakta ve işsiz kalan kişiler arasında üniversite mezunlarının sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Bunlarla beraber bireyler meslek sahibi olmanın yanı sıra kariyer yaparak ve bu kariyeri güçlendirerek farklılaşmaktadır. Bu araştırmanın amacı; ergenlerin kariyer kaygılarını, çeşitli demografik değişkenler bağlamında incelemek ile aile desteği ve umudun, kariyer kaygısını ne derece yordadığını anlamaktır. Araştırma COVID-19 Pandemisi sürecinde yürütülmüş olup araştırmacı tarafından hazırlanmış olan soru formu, ergenlere öğretmenleri kanalıyla çevrimiçi ortamda gönderilmiştir. Araştırma verilerini toplamak için Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeği, Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (KSAEÖ), Sürekli Umut Ölçeği ile içeriği araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada yaşları 14 ile 18 arasında değişen toplam 713 ergene (355 kız, 358 erkek) ulaşılmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Gruplar t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre kızların kariyer kaygısı düzeylerinin erkeklere, liseden mezun olmaya daha yakın sınıflardakilerin alt sınıftakilere, Mesleki Teknik Anadolu Lisesi'ndekilerin Anadolu Lisesi'ndekilere, kariyer kararı vermeyenlerin kariyer kararı verenlere, aile gelir düzeyi düşük olanların aile gelir düzeyi yüksek olanlara, COVID-19 Pandemisinden günlük yaşamı ve aile ilişkileri etkilenenlerin etkilenmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca, kariyer kararı verme durumu, aile etkisi ve umudun, ergenlerin kariyer kaygısını yordadığı, yordayıcı değişkenlerin, kariyer kaygısına yönelik varyansın %41'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergen, kariyer, kariyer kaygısı, aile desteği, umut.

ABSTRACT

THE ROLE OF FAMILY SUPPORT AND HOPE IN PREDICTING CAREER ANXIETY OF ADOLESTS

Havvane Şama

August, 2020

Today, with the increasing world population, workforce is increasing and job quality is gaining importance. Looking back ten years from today, many important and popular professions gradually lose their importance and are replaced by current professions. Along with the number of departments and quotas in higher education, the number of university graduates is increasing and the number of university graduates among the unemployed is at a considerable rate. In addition to this, individuals differ not only by having a profession but also by making a career and strengthening this career. The purpose of this research is to examine adolescents' career concerns in the context of various demographic variables, and to understand the extent to which family support and hope predict career anxiety. This research was conducted during the COVID-19 Pandemic process and the questionnaire prepared by the researcher was sent online to adolescents via their teachers. In order to collect the research data, the Scale of Determining Career Concerns of High School Students, Family Influence Scale (KSAEÖ), Dispositional Hope Scale Personal Information Form, which is developed by the researcher, was used. In the study, 713 adolescents were reached, and the collected data were analyzed using the relational screening model. According to the findings obtained as a result of the research, the level of career anxiety of girls compared to boys; according to the lower class of adolescents who are closer to graduating from high school; according to the adolescents at the Anatolian High School, the adolescents at the Professional Technical Anatolian High School; according to those who make career decisions; those with low family income compared to those with high family income, those with daily life and family relationships; it was found that those affected by COVID-19 Pandemic were significantly higher than those not affected. Also career decisions making situation, family influence and hope levels were found to be significant predictors of adolescents' career anxiety. It was found that the predictive variables explained 41% of the variance at the level of career anxiety.

KeyWords: Adolescents, career, career anxiety, family influence, hope

ÖN SÖZ

COVID-19 Pandemisi karantinasını yaşadığımız günlerde şekil alan tezim; benim için her kötü günde faydalı bir şeyler görebilmenin en büyük örneklerinden olacaktır. İlk olarak yüksek lisans hayatımda ve tez yazım sürecinde verdiği emek, gösterdiği sabır, sevgi dolu güler yüz, merhamet ve şefkatli bir anlayış, samimiyet ve öğretmenliği için tez danışmanım Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren'e çok teşekkür ediyorum. Onun varlığı sayesinde bu süreç çok keyifli geçti ve başka bir anlam kazandı.

Yüksek lisans eğitimimiz boyunca bizlere emek veren Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz'e, Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin'e, Prof. Dr. Ali Eryılmaz'a, Doç. Dr. Nermin Çiftçi Arıdağ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Seher Merve Erus'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu güzel serüvenin başlaması için beni destekleyen çok kıymetli ablam, arkadaşım, hocam Lale Pınar Çoraklı ve yola birlikte çıktığımız, hatırlatmalarıyla hayat kurtaran canım arkadaşım Tülay Karagöz iyi ki hayatımdasınız. Her zaman yanımda olan, elinden ne gelirse yapan, karındaşı olmasak da kardeşim olan Zeynep Sert... Tüm desteğin için teşekkür ederim. Bu iki yılı birlikte geçirdiğimiz, yüksek lisansın bana kattığı canım kadınlar Hilal, Pınar ve Zehra, iyi ki varsınız.

Bugüne gelmemde üzerimde en büyük emekleri olan biricik ailem... Verdikleri destek, gösterdikleri ilgi için annem, babam ve canım kardeşlerim Şeyma ve İnanç'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Son olarak nişanlım Kadir Ozan Çiçek Bey, tez yazım sürecinde senden çaldığım zamanın telafisini yapacağımız günler, aylar, bir ömür önümüzde. Bu süre içinde bana gösterdiğin sabır ve verdiğin destek için teşekkür ederim.

Lisans mezuniyet fotoğrafımı "okula küçük bir ara, devamı yüksek lisansta" notuyla paylaştığım o günün üzerinden beş yıl geçti. Okulsuz kaldığım küçük bir aranın ardından şimdi tekrar küçük bir ara niyetiyle...

İstanbul; Ağustos, 2020

Havvane ŞAMA

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımı (Sayıltı)	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Kariyer	7
2.1.1. Özellik ve Etmen Kuramı	8
2.1.2. Holland'ın Tipoloji Kuramı.....	9
2.1.3. Gelişimsel Kariyer Kuramları.....	10
2.1.4. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı	11
2.2. Kaygı.....	12
2.2.1. Kaygı İle İlgili Kuramlar	13
2.2.1.1. Psikanalitik Kuram.....	13
2.2.1.2. Davranışçı Kuram.....	14
2.2.1.3. Bilişsel Kuram	15
2.2.1.4. Varoluşçu Kuram.....	15
2.2.1.5. Biyolojik Kuramlar	16
2.3. Kariyer Kaygısı.....	16
2.3.1. Kariyer Kaygısı ile İlgili Araştırmalar	17
2.4. Aile Etkisi	20
2.4.1. Aile Etkisi ile İlgili Araştırmalar	21

2.5. Umut	23
2.5.1. Umut ile İlgili Araştırmalar	24
3. YÖNTEM	24
3.1. Araştırma Modeli.....	24
3.2. Çalışma Grubu	24
3.3. Veri Toplama Araçları.....	26
3.3.1. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeği	26
3.3.2. Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği	27
3.3.3. Sürekli Umut Ölçeği	28
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu.....	29
3.4. Verilerin Toplanması	29
3.5. Verilerin Analizi	30
4. BULGULAR.....	31
4.1. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	31
4.2. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	32
4.3. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	34
4.4. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan başarı düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular.....	35
4.5. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Kariyer Kararı Vermeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular.....	36
4.6. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular.....	37
4.7. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19'un Günlük Yaşamını Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	39
4.8. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19'un Aile İlişkilerini Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	40
4.9. Ergenlerde Aile Etkisi ve Umudun Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Bulgular	41
5. TARTIŞMA VE YORUM.....	45
5.1. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	45

5.2. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	45
5.3. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	46
5.4. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Başarı Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	47
5.5. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Kariyer Kararı Vermeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	47
5.6. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	48
5.7. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19 Pandemisinin Günlük Yaşamı Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum	48
5.8. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19 Pandemisinden Aile İlişkilerinin Etkilenmesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	49
5.9. Ergenlerde Kariyer Kararı Verme Durumu, Aile Etkisi Ve Umut Düzeylerinin Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	49
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	51
6.1. Sonuçlar	51
6.2. Öneriler	51
6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	51
6.2.2. Yeni Yapılacak Çalışmalara Yönelik Öneriler	52
KAYNAKÇA.....	54
EKLER	64
ÖZ GEÇMİŞ	75

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kariyer Kuramları.....	8
Tablo 2: Holland Tip ve Özellik Meslekleri.....	9
Tablo 3: Çalışma Grubu Verileri	25
Tablo 4: Ergenlerde Kariyer Kaygısı Verilerinin Normal Dağılıma İlişkin Analiz Sonuçları.....	30
Tablo 5: Cinsiyete Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları.....	31
Tablo 6: Sınıf Düzeyine Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri.....	32
Tablo 7: Sınıf Düzeyine Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları	32
Tablo 8: Sınıf Düzeyine Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Games-Howell Testi Analizi Sonuçları	33
Tablo 9: Okul Türüne Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri	34
Tablo 10: Okul Türüne Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 11: Okul Türüne Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Games-Howell Testi Analizi Sonuçları	35
Tablo 12: Genel Not Ortalamasına GöreErgenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri.....	35
Tablo 13: Genel Not Ortalamasına Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları.....	36
Tablo 14: Kariyer Kararı VermeyeGöre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	36
Tablo 15: Aile Gelir Düzeyin Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri.....	37
Tablo 16: Aile Gelir Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları	37
Tablo 17: Aile Gelir Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Tukey Testi Sonuçları	38
Tablo 18: COVID-19'un Günlük Yaşamını EtkilemesiDüzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri	39

Tablo 19: COVID-19'un Günlük Yaşamını EtkilemesiDüzeyine Göre ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 20: COVID-19'un Günlük Yaşamını EtkilemesiDüzeyine Göre Meslek Seçimi Alt Boyutuna Ait Tukey Analizi Sonuçları	40
Tablo 21: ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19'un Aile İlişkilerini EtkilemesineAit Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları.....	40
Tablo 22: ErgenlerdeAile Etkisi ve Umudun Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Bulgular	41
Tablo 23: ErgenlerdeKariyer Kaygısı Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Holland'ın altı kişilik tipi.....	10
----------	-----------------------------------	----

KISALTMALAR

AL	: Anadolu Lisesi
COVID-19	: Corona Virus Disease 2019 (Korona Virüs Hastalığı 2019)
İHAL	: İmam Hatip Anadolu Lisesi
KSAEÖ	: Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği
MTAL	: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
TDK	: Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Günümüzde artan dünya nüfusuyla beraber iş gücü de artmakta iş niteliği önem kazanmaktadır. Bugünden on sene geriye dönüp baktığımızda önemli ve popüler olan bazı meslekler giderek önemini yitirmekte ve yerini güncel mesleklere bırakmaktadır. Dahası, var olan ve yürütülen bu mesleklerde, nitelik önem kazanmaktadır. Yükseköğretimde bölüm ve kontenjan sayılarıyla beraber üniversite mezun sayısı da artmaktadır ve işsiz kalan kişiler arasında üniversite mezunlarının sayısı azımsanmayacak orandadır. Bunlarla beraber bireyler meslek sahibi olmanın yanı sıra kariyer yaparak ve bu kariyeri güçlendirerek farklılaşmaktadır.

Meslek, bireyin hayatını kazanmak için belirli bir eğitimden sonra yaptığı, sonucunda ürün ve/veya hizmet sağlamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenip bilgi ve beceriye dayalı etkinlikler bütünüdür (Kuzgun, 2009). Kariyer ise, özellikle iş yaşamına ilişkin rollerde ilerleme, duraklama ve gerilemeleri içeren; ömür boyu devam eden, diğer yaşam rollerinin de etkilediği ve etkilendiği olaylar örüntüsüdür (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012). Super'a göre kariyer "yaşamı yapılandıran olaylar dizgesi"dir ve sadece meslekle ilişkilendirilemez. Kişilerin tatmin edici bir mesleğe ve bununla gelişen kariyere sahip olması, kişisel mutluluk için önemli bir faktördür (Krumboltz, Worthington, 1999; Sharf, 2017).

Birey yaşamı boyunca kariyeri için çeşitli kararlar verir, denemeler yapar ve kariyerini yapılandırır (Yeşilyaprak, 2012). Bolca kararlar alınan ve denemeler yapılan ergenlik yılları, kariyer için oldukça önemli bir yaşam dönemidir. Kariyer kararsızlığı son yıllarda yapılan çalışmalarda kariyer psikolojisinin ana araştırma konularındandır ve yapılan çalışmaların bir kısmı ergenlik dönemini kapsamaktadır (Coşgun, 2019; Dursun, Kara, 2019; Duru, 2019; Gök, 2018; Mert, Duman, Kahraman, 2019; Şen, 2017). İnsan, ergenlik döneminin önemli bir bölümünü lise yıllarında geçirmektedir. Liseden sonra yükseköğretime devam edecek olan ergen birey, mesleki bir karar için ilk önemli adımını atmak zorundadır. Bütün hayatı etkileyebilecek olan bu karar kişide kaygı yaratabilir. Kaygı tüm insanlarca deneyimlenen bir duygu olmakla beraber, kaygının kariyeri etkilediği bilinmektedir

(Çetin Gündüz, Nalbantoğlu Yılmaz, 2016; Daniels ve diğ., 2011; Gallagher ve diğ., 2020; Vignoli, 2015) Lise dönemindeki öğrencilerin kariyer kaygısı yaşadıkları yapılan araştırmalarda görülmüştür (Hawkins, Bradley, White, 1977; Nalbantoğlu Yılmaz, Çetin Gündüz, 2018; Peng, 2005; Vignoli, 2015; Vignoli ve diğ., 2005). Ülkemizde yapılan kaygıya yönelik çalışmalar kariyerden ziyade, sınav ve iş bulma kaygısı ile ilişkilendirilmektedir (Alkan, 2014; Güler, Çakır, 2013; Karakaş, 2013; Kaya, Varol, 2004; Özdemir Yaylacı, 2007; Yıldız, 2015).

Birey içinde bulunduğu çevreden ve ailesinden etkilenecek kariyer gelişim sürecini yaşar. Burada kişinin gelişim dönemlerine en çok etkisi bulunan faktörlerden biri hiç şüphesiz ki ailedir. Kariyer gelişim sürecinde ailenin rolünün, aileden gelen sosyal desteğin çok önemli olduğu yapılan çalışmalarda görülmüştür (Bacanlı, Sürücü, 2011; Bryant, Zvonkovic, Reynolds, 2006; Keller, Whiston, 2008; Öztemel, 2013). Aileden gelen ya da kimi durumlarda gelmeyen destek bireyin kariyer gelişiminde farklılıklar yaratabilir.

Dünyamız ve ülkemiz bugüne kadar görülmüş dünyanın en büyük pandemisi olan Korona Virüs Hastalığı (COVID-19) Pandemisi döneminden geçmektedir. Bu durum insanların günlük hayatını etkilediği gibi haliyle geleceğe bakışları üzerinde de etki yaratılmakta ve bireyleri kaygılandırabilmektedir (Ahmed ve diğ., 2020, Zhang ve diğ., 2020). Umut kavramı gelecekte olumlu beklenti içinde olmak ile açıklanabilir ve COVID-19 Pandemisi, uzaktan eğitimlerine devam eden ortaöğretim grubu ergen bireylerin, kariyer gelişim süreçlerinde umut düzeylerini etkileyebilir. Özetle bu çalışmada; kariyer gelişim sürecinin önemli yıllarını kapsayan, ortaöğretimlerine devam eden ergenlerin kariyer kaygıları, ailelerinden gördükleri destek ve umut düzeyleri araştırılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. Bunlar;

1. Ergenlik dönemindeki bireylerin, kariyer kaygısı düzeylerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, okul türüne, algılanan başarı düzeyine, kariyer kararı verme durumlarına, algılanan aile gelir düzeyine, COVID-19 Pandemisinden etkilenmeye ve COVID-19 Pandemisinden aile ilişkilerinin etkilenmesine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini;

2. Ergenlik dönemindeki bireylerin kariyer kararlarını aile etkisi ve umudun, ne derece yordadığını anlamaktır.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Yukarıdaki amaçlara bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

1.Ergenlerin kariyer kaygısı, cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2.Ergenlerin kariyer kaygısı, sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

3.Ergenlerin kariyer kaygısı, okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

4.Ergenlerin kariyer kaygısı, algılanan başarı düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

5.Ergenlerin kariyer kaygısı, kariyer kararı verip vermemelerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

6.Ergenlerin kariyer kaygısı, algılanan aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

7.Ergenlerin kariyer kaygısı, COVID-19 Pandemisinden etkilenmeye göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

8.Ergenlerin kariyer kaygısı COVID-19 Pandemisinden aile ilişkilerinin etkilenmesine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

9.Aile etkisi ve umut, ergenlerin kariyer kaygısını anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Birey yaşamı boyunca kariyeri için çeşitli kararlar verir, dener ve kariyerini yapılandırır (Yeşilyaprak, 2012). Bolca kararlar alınan ve denemeler yapılan ergenlik yılları, kariyer için oldukça önemli bir yaşam dönemidir. Kariyer kararsızlığı son yıllarda yapılan çalışmalarda kariyer psikolojisinin ana araştırma konularındandır ve yapılan çalışmaların bir kısmı ergenlik dönemini kapsamaktadır (Coşgun, 2019;

Dursun, Kara, 2019; Duru, 2019; Gök, 2018; Mert, Duman, Kahraman, 2019; Şen, 2017, Zeren, 1999). Ergenlik döneminin önemli bir bölümü lise yıllarında geçirmektedir. Liseden sonra yükseköğretime devam edecek olan ergen birey, mesleki bir karar için ilk önemli adımını atmak zorundadır. Bütün hayatı etkileyebilecek olan bu karar kişide kaygı yaratabilir. Kaygı tüm insanlarca deneyimlenen bir duygu olmakla beraber, kaygının kariyeri etkilediği bilinmektedir (Çetin Gündüz, Nalbantoğlu Yılmaz, 2016; Daniels ve diğ., 2011; Gallagher ve diğ., 2020; Vignoli, 2015). Lise dönemindeki öğrencilerin kariyer kaygısı yaşadıkları yapılan araştırmalarda görülmüştür (Hawkins, Bradley, White, 1977; Peng, 2005; Vignoli, 2015). Ülkemizde yapılan kaygıya yönelik çalışmalar kariyerden ziyade, sınav ve iş bulma kaygısı ile ilişkilendirilmektedir (Alkan, 2014; Güler, Çakır, 2013; Karakaş, 2013; Kaya, Varol, 2004; Özdemir Yaylacı, 2007). Bu araştırmada kariyer kaygısı kavramı bütün olarak ele alınmış ve alanyazına katkı sağlayacaktır.

Kariyer kaygısı, genel kaygı ile ilişkili olan bir kavramdır. Kariyer kaygısını destekleyen bileşenler; meslekler ve kariyer gelişim süreci hakkında bilgi eksikliği olarak kabul edilmektedir. Kariyer kaygısı genel olarak kariyerinde başarı göstermek isteyen bireyin öngöremediği süreç ve sürekli değişken olan çalışma dünyası ile ilgilidir (Pisarik ve diğ., 2017). Bunlarla beraber gelecekte olumlu beklenti içinde olmak olarak tanımlanan umut (Akman, Korkut, 1993) düzeyleri meslek seçimi yapacak olan ergenlerde geleceğe bakış açılarını ve kaygı düzeylerini etkilediği için önem arz eden kavramlardan biridir. Geleceğe yönelik belirsizliğin getirdiği kaygı ile umut düzeyleri ve meslek seçimi üzerine yapılmış çalışmalar literatürde yer almaktadır (Kemer, 2006; Kepir, 2011; Sarı, 2011).

Kariyer ile ilgili ilk davranışların çocukluk dönemine dayandığı ileri sürülmektedir (Ginzberg ve diğ., 1951). Ayrıca Roe (1956) meslek seçiminde ebeveyn tutumlarının önemli olduğunu savunmaktadır. Bu nedenlerle araştırmacılar meslek seçiminde ve kariyer gelişim dönemlerinde aile etkisine araştırmalarında yer vermişlerdir (Amundson, Penner, 1998; Turner, Lapan, 2002). Kariyer seçiminde ailenin etkisinin ergenin kariyer kaygısını ne düzeyde etkilediği, bu araştırmanın ele aldığı sorulardan bir tanesidir. Araştırmada ele alınan kavramlardan aile etkisi, dışsal bir faktörü, umut ise içsel bir faktörü temsil etmektedir. Bu araştırma kariyer kaygısı, aile etkisi ve umut kavramlarını birlikte ele alan ilk çalışma olması açısından önemli görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımı (Sayıltı)

1.Araştırmaya katılan bireylerin ölçeklerdeki soruları içtenlikle ve doğru şekilde yanıtladıkları kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. COVID-19 Pandemisi sebebiyle okullara ara verilip uzaktan eğitime geçilmiştir. Araştırma çevrimiçi ortamda oluşturulan ölçeklerle katılımcılara öğretmenleri aracılığıyla ulaştırılmıştır. Araştırma ulaşılabilen öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırmanın verileri, COVID-19 süreci nedeniyle, ergenlerin diğer zamanlara göre daha fazla kaygı yaşadıkları ve olumsuz etkilendikleri bir dönemde toplanmıştır.

1.6. Tanımlar

Kariyer: Özellikle iş yaşamına ilişkin rollerde ilerleme, duraklama ve gerilemeleri içeren; ömür boyu devamlılığı bulunan, diğer yaşam rollerininin de etkilediği ve etkilendiği olaylar örüntüsüdür (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012). Fransızca “carrière” kelimesinden gelen kariyer, TDK’da “bir meslekte zamanla edinilen aşama, başarı ve uzmanlık” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, [28.04.2020]) olarak tanımlanmaktadır.

Kaygı (Anksiyete): İlk kez Freud tarafından egoya ait bir duygu olarak, bireyi uyarma, çevreye uyumunu sağlama ve yaşama devamı sağlaması için dış dünyadan gelen tehlikeye uyarı işlevinde tanımlanmıştır (Geçtan, 2013). Kimi yerlerde tasa ve kuşku sözlükleriyle de benzeşik olduğu ifade edilirken güvensizliğe bağlı tedirgin edici duygu olarak tanımlanabilir (Bakırcıoğlu, 2016).

Kariyer Kaygısı: Bireyin kariyeri ile ilgili yaşadığı kaygı ve kararsızlıklar bütünüdür. Kariyer kaygısı, yalnızca zorunlu olarak bir kariyer seçme ve bu kariyeri yapmayla ilgili değil, işsiz kalma endişesi ve başarısız olma endişesi gibi kaygıları da içerir (Daniels ve diğ., 2011; Vignoli, 2015).

Aile Etkisi: Bireyin hayatındaki kariyerine ve eğitimine dair yaşantılarında aileden aldığı ve algıladığı etkilerin tümüdür.(Turner ve diğ., 2003).

Umut: Bireyin gelecekte olumlu beklenti içine girmesidir. Umut, hedefe yönelik bilişsel bir süreçtir. Kişinin yapmak, olmak, deneyimlemek, yaratmak istediği herhangi bir şeyle, hedefle başlar (Akman, Korkut, 1993; Snyder ve diğ., 1991).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kariyer, kaygı, kariyer kaygısı, aile etkisi ve umut kavramları ile ilgili tanımlar, açıklamalar, yapılan araştırmalar ve alan yazın taramaları bulunmaktadır.

2.1. Kariyer

Fransızca “carrière” kelimesinden gelen kariyer, TDK’da “bir meslekte zamanla edinilen aşama, başarı ve uzmanlık” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, [28.04.2020]) olarak tanımlanmaktadır. Kariyer, özellikle iş yaşamına ilişkin rollerde ilerleme, duraklama ve gerilemeleri içeren; ömür boyu devamlılığı bulunan, diğer yaşam rollerinin de etkilediği ve etkilendiği olaylar örüntüsüdür (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012). Kariyer bireyin iş yaşamı boyunca elde ettiği pozisyonlar olarak değerlendirilebilir (Bingöl, 2006). Super’e göre ise “yaşamı yapılandıran olaylar dizgesi”dir (Yeşilyaprak, 2012).

Bireyin kariyerini etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunları 1. Psikolojik, 2. Sosyolojik, 3. Cinsiyet, 4. Politik ve 5. Ekonomik olarak gruplandırılabilir. Psikolojik etmenler; yetenek, ilgi, mesleki değerler, zekâ, kişilik özellikleri şeklinde alt başlıklara ayrılabilir. Sosyolojik etmenler ise aile, içinde bulunulan toplum, sosyoekonomik düzey olarak alt başlıklara ayrılabilir (Yeşilyaprak, 2012). Bireyin içinde bulunduğu toplum, ruh hali, sosyoekonomik düzey gibi birçok faktör; bireyin geleceğini oldukça etkileyen kariyeri üzerinde doğrudan söz sahibi olmaktadır. İşte bu sebeple bilim insanları kariyeri açıklamak için yıllardır araştırmalarını sürdürmektedir.

Yıllar boyu süren araştırmalar neticesinde kariyer gelişim süreçlerini açıklayan çok sayıda kuram gündeme gelmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda yer alan Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Kariyer Kuramları

Özellik ve Tip Kuramları	Yaşam Dönemi Kuramları	Özel Odaklı Kuramlar
Özellik ve Etmen Kuramı	Çocuklukta kariyer gelişimi	Yapısalcı ve Öyküsel Yaklaşımlar
İşe Uyum Kuramı	Ergenlikte kariyer gelişimi	İlişkisel Yaklaşımlar
Holland'ın Tipoloji Kuramı	Geç Ergenler ve Yetişkinlikte kariyer gelişimi	Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı
Myers-Briggs Tip Kuramı	Yetişkinlik Kariyer Krizleri ve Geçişleri	Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı

Sharf, Richard S. 2017. **Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması**. ed. Feride Bacanlı, Kemal Öztemel. 1. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Tablo 1’de temel kariyer kuramlarından bazıları verilmiştir. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin kariyer kaygısını yordamada aile etkisi ve umudun rolüne bakılacağından, ergenlik dönemini, aileyi ve bireysel faktörleri ele alan kuramlardan olan Özellik Etmen Kuramı, Holland’ın Tipoloji Kuramı ve Krumboltz’un Sosyal Öğrenme Kuramı ağırlıklı olarak temel alınmıştır. Bu kuramlarla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

2.1.1. Özellik ve Etmen Kuramı

Özellik ve etmen kuramında kariyerle ilgili seçimlerin yapıldığı ilk dönem olan ergenlikle ilgili çalışmalara rastlanmaktadır. Parsons’ın ergenlerle yaptığı çalışmalar kuramın temelini oluşturmaktadır. Parsons kişinin mesleğini seçebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerektiğini savunur. Bunlar; kişinin özelliklerini (yetenek, ilgi, tutumlar, hırslar, hedefleri vb.) bilmesi, işin özelliklerinin (avantajları, dezavantajları, ücret, başarı koşulları) bilinmesi ve bunların birbiri ile uyumlu olmasıdır (Sharf, 2017).

Kuramın kendine ait bazı özellikleri bulunmaktadır. Öncelikle her kişinin bireysel özellikleri vardır ve bunlar ölçülebilir ayrıca meslekte başarılı olmak için mesleği icra edenlerin belirli özelliklere sahip olması gerekir. Daha sonra kişi ile mesleğin

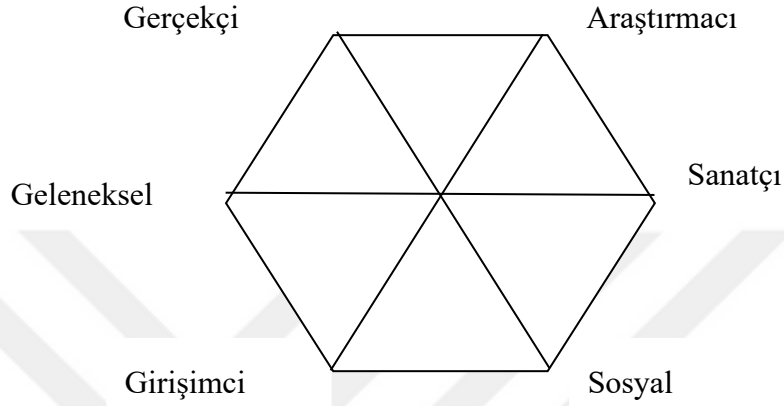
özelliklerinin birbiri ile örtüşmesi önemlidir ve meslek seçimi kolay anlaşılır bir süreçtir. Son olarak ise meslek ile kişilik özelliklerinin örtüşmesi arttıkça, başarı ve üretkenlik de o denli artacaktır ve bunlar sayısal değerlerle ifade edilebilir şekilde sıralanmaktadır (Kuzgun, 2009; Yeşilyaprak, 2012).

2.1.2. Holland'ın Tipoloji Kuramı

Holland'a göre kariyer gelişim sürecini anlayabilmek için bireyin kişiliğine bakmak gerekir. Bunun için altı kişilik tipi tanımlamış olup (Şekil 1) bunlar; gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci ve gelenekseldir (Öztemel, 2019). Tiplerin özellikleri ve uygun meslekler Tablo 2'de gösterilmiştir (Bacanlı, 2012; Öztemel, 2019; Sharf, 2017).

Tablo 2: Holland Tip Özellik ve Meslekleri

Tip	Özellikleri	Uygun Meslekler
Gerçekçi	Somut, fiziki iş ortamları ararlar. Bireylerin ilgilenebileceği makineler, aletler veya hayvanlar olması gerekir.	İnşaat ile ilgili işler, tesisat işleri, çiftçilik
Araştırmacı	Matematik ve fen bilimleri alanlarına ilgili, soyut ve komplike düşünme konusunda yeteneklidir.	Doktor, bilgisayar programcısı, veteriner, biyolog, matematikçi
Sanatçı	Özgür ve sistematik olmayan, yaratıcılığı yüksek, müzik, güzel sanatlar alanlarında yetenekli tiplerdir.	Tasarımcı, müzisyen, modacı, ressam, yazar, heykeltıraş
Sosyal	Başkalarına yardım etmekten, desteklemekten hoşlanan, sosyal etkileşim konusunda yetenekli tiplerdir.	Sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, hemşire, psikolojik danışman, psikolog
Girişimci	Yönetmel ve örgütsel işlerde başarılı, ikna kabiliyeti yüksek, finansal ve ekonomik konularda risk alabilen tiplerdir.	Emlakçılık, çeşitli yöneticilik pozisyonları, politikacılık, borsacılık, turizm otelcilik
Geleneksel	Planlı, güvenilir hareket eden, emir ve yönergelere uyumlu, finansal analizleri kuvvetli tiplerdir.	Evrak takipçisi, vergi uzmanı, muhasebeci, ofis ve sekreterlik işleri

Şekil 1: Holland'ın altı kişilik tipi

Öztemel, Kemal 2019. **Kariyer Planlama ve Geliştirme** 1. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Tablo 2 ve Şekil 1'de görüldüğü gibi Holland bireyleri altı tipte kategorize etmektedir. Holland'ın gruplandığı tipler, birbiri ile kombinasyonlar oluşturmaktadır. Sadece bir tipi barındıran iş ortamları ve meslekler yoktur. Tablo 2'deki örnek mesleklerin ağırlıklı olarak o mesleğe uygun tipler olduğu söylenebilir. Bireyler birden fazla tipin özelliklerini barındırabildiği gibi bir tipin özelliklerini ağırlıklı olarak gösterebilir (Bacanlı, 2012; Öztemel, 2019).

2.1.3. Gelişimsel Kariyer Kuramları

Ergenlik dönemi soyut düşüncenin de gelişmesi ile beraber gelecekle ilgili fantezilerin olduğu bir dönemdir. Buna bağlı olarak ergen gelecekte nasıl bir kariyerinin olacağına ilişkin planlamalar yapmaya başlar. Bu durum sebebiyle Ginzberg ve arkadaşlarının araştırmalarına ergenlik ve kariyer konu olmuştur. Araştırmaları sonucu, Ginzberg ve diğ. (1951) ergenlik dönemindeki bireylerin yetenek, değer ve geçiş basamağından geçtiğini söylemişlerdir (Siyez, 2012). 13-18 yaşlarını kapsayan bu dönemler bireyin yeteneklerini sorgulaması ile başlar. Soyut kavramların hayatında oturmaya başlaması ile mesleklerin getireceği yaşam biçimleri

ile değerler gündemine gelir. Yapacakları seçimin getireceği sorumluluklar ile başlayan geçiş dönemini yaşar. Ergenlik döneminin sonlarında üniversite atılacak adım ile gerçekçi dönem başlayacaktır (Siyez, 2012).

Ginzberg'in kuramından yola çıkan Super'a göre ise ergenlik dönemi keşfetme basamağıdır. Bireyler bir meslek seçmesi gerektiğini fark ederek kariyer seçeneklerini ve meslekleri araştırdıkları dönemdir. İlgilerin, yeteneklerin, değerlerin ve fırsatların fark edilip mesleki kararın billurlaşmaya başladığı dönem 14-18 yaş aralığını kapsamaktadır (Sharf, 2017; Siyez, 2012).

2.1.4. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz kariyer gelişim sürecini açıklarken, biliş ve davranışı bir arada vurgulamıştır (Krumboltz, 1994; Mitchell, Krumboltz, 1987). Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramında Krumboltz (1994), bireylerin öğrenme fırsatlarına sınırlı maruz kalmaları durumunda dar bir yelpazede seçenekleri gördüklerini varsaymaktadır. Ayrıca, bu fırsatlardan sonra yaşanan sonuçlar ve başkalarının (ebeveynler, akranlar vb.) tepkileri bireysel öğrenmeyi şekillendirir ve kısıtlar / geliştirir. Bu nedenle, bir kariyer yolu hakkındaki karışıklık, belirsizlik veya kararsızlık, öğrenme fırsatlarına sınırlı maruz kalmanın doğal bir sonucu olarak görülebilir.

Ayrıca bu kuram, kariyer kararlarının alınmasına ilişkin soruları dört faktörü inceleyerek cevaplamaya çalışmaktadır. Bunlar; genetik donatım ve içindeki özel yetenekler, çevre koşulları, öğrenme deneyimleri ve görev yönelimli becerileridir (Mitchell, Krumboltz, 1987). Diğer kuramlarda da benzer faktörlere vurgu yapılmış olmakla birlikte öğrenme deneyimleri ve görev yönelimli beceriler Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramında oldukça güçlü vurgulanmıştır (Sharf, 2017).

Genetik donatım (cinsiyet, ırk, fiziksel özellikler) ve özel yetenekler (müzik, resim, zekâ alanları) bireyin doğumuyla birlikte sahip olduğu özelliklerdir. Bireyin doğuştan getirdiği genetik yetenekleri ne kadar genişse öğrenme ile ilişkisi de o kadar geniş olur (Mitchell, Krumboltz, 1987; Sharf, 2017). Tersine, çevresel koşullar(örneğin, iş fırsatlarının sayısı ve niteliği, işçi seçimine yönelik sosyal politikalar ve prosedürler, teknolojik gelişmeler) genellikle bireyin kontrolü dışında olduğu düşünülen durumlardır ve şans faktörleri ile açıklanabilir (Krumboltz, 1998). Bunlar sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve kültürel faktörleri içerebilir, ancak bunlarla sınırlı değildir. Bu faktörlerden herhangi birinin veya kombinasyonun

kariyer seçimleri üzerinde önemli bir etkisi olabileceğine inanılmaktadır (Krumboltz, 1998; Sharf, 2017).

Bireyin kariyer tercihlerinin önceki öğrenme deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülürken Bandura'nın teorisinde olduğu gibi öğrenme bu modelde anahtar bir faktördür (Mitchell, Krumboltz, 1987). Son faktör, görev yönelimli beceriler (örneğin, çalışma alışkanlıkları, algısal ve bilişsel süreçler, duygusal tepkiler), bir bireyin bir sorunu çözmek veya karar vermek için gerektiğinde kullandığı faktörlerdir. Genetik donatı, çevresel faktörler ve öğrenme deneyimlerinin etkileşiminin, bireyin gerçekleştireceği bir görevde (kariyer kararı vermek gibi) gözlemlene, yaklaşma ve sonuca ulaşmada kullandığı beceriler bütünüdür (Krumboltz, 1994; Krumboltz, Worthington, 1999; Sharf, 2017). Bu araştırmada Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramından faydalanılmıştır.

2.2. Kaygı

Bireyin dünyaya geldiği ilk andan itibaren söz konusu olan kaygı insan ilişkilerinden, akademik hayat ve kariyere kadar birçok alanda insanı etkileyen temel duygulardan biri olmuştur. Kaygı ilk kez Freud tarafından egoya ait bir duygu olarak tanımlanmıştır. Bireyi uyarma, çevreye uyumunu sağlama ve yaşama devamı sağlaması için dış dünyadan gelen tehlikeye uyarı işlevinde (Geçtan, 2013) tanımlanan kaygı, tasa ve kuşku sözlükleriyle de benzer olduğu ifade edilirken güvensizliğe bağlı tedirgin edici duygu olarak açıklanmaktadır (Bakırcıoğlu, 2016). Tüm insanlar tarafından deneyimlenen bir duygu durumu olan kaygı, olumsuz beklenti içinde olmakla da ifade edilebilir.

Freud kaygı ile ilgili çalışmalarına nevrotik hastalarıyla yaptığı incelemelerle başlatmıştır (Manav, 2011). Zamanla kaygıya yönelik tanımlarını genişletmiş ve nevrotik hastalarda görülen kaygıyı ayırtmıştır. Her insan kaygı yaşasa da nevrotiklerin yaşadıkları kaygının daha uzun süreli ve yoğun olduğunu ifade etmiştir (Geçtan, 2013; Manav, 2011). Egonun id ve süperego arasında tehdit unsuruna karşı gösterdiği duygu kaygıdır. Egonun işlevini yerine getirirken karşılaştığı tehditler bulunmaktadır. Bunlar; engellemeler ve dış dünyadan gelebilecek saldırılar, idin içgüdüsel ve gerçekdışı istekleri ve süperegonun cezalandırılması olmak üzere üç farklı tehlike alanıdır (Geçtan, 2013; Manav, 2011; Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013).

Cüceloğlu (2010) kaygının nedenlerini 1. Belirsizlik, 2. Olumsuz bir sonucu beklemek, 3. İç çelişki ve 4. Desteğin çekilmesi olarak gruplandırmıştır. Aynı zamanda kaygının derecesinin belirli bir seviyeye kadar olanı yararlı olarak kabul edilmiştir. Ancak insanı güdüleyen durumdan çıkıp yoğun kaygı bozukluklarının oluştuğu yüksek seviyelere çıkması ise ruh sağlığı açısından problem olarak belirtilmiştir.

Kaygı ile ilgili çocuklarla, ergenlerle ve yetişkinlerle farklı çalışmalar yürütülmüştür. Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının sürekli kaygı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin incelendiği çalışmada çocukluk çağı cinsel, fiziksel ve duygusal kötüye kullanım ve ihmal ile sürekli kaygı arasındaki ilişki bulunduğu görülmüştür. Aynı zamanda bilinçli farkındalığın da dolaylı olarak ara değişken görevi görmesi sonuçlar arasındadır (Cesur, Sayraç, Korkmaz, 2018). Karakas, Arkar (2012) tarafından yapılan çalışmada depresif ruh hali, kaygı ve kişilik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Kişiliğin depresyon ve kaygı yaşamada önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Zarardan kaçınma ve kendini yönetme becerilerinin önemli ölçüde depresyon ve kaygı yaşamada önleyici bir güç olduğu görülmüştür. Ebeveyne bağlanma ile orta çocukluk döneminde kendini algılama ve kaygı arasındaki ilişkiye bakılan araştırmaya, beşinci ve altıncı sınıfa devam eden 194 öğrenci katılmıştır. Anne babaya bağlanmanın tüm benlik alanlarında etkili olduğu görülürken benlik algısının kaygıyı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür (Sümer, Sendag, 2009).

2.2.1. Kaygı İle İlgili Kuramlar

Kaygı kavramı ortaya çıktığı günden beri farklı kuramlarda ele alınmıştır. Bu bölümde kaygının Psikanalitik, Davranışçı, Bilişsel, Varoluşçu ve Biyolojik Kuramlara göre açıklamalarına yer verilmiştir.

2.2.1.1. Psikanalitik Kuram

Kaygıyı ilk kez psikolojik bir durum olarak ele alan Psikanalitik Kuram, Freud'a göre insana ait bir duygu olarak, bireyi uyarma, çevreye uyumunu sağlama ve yaşama devamı sağlaması için dış dünyadan gelen tehlikeye uyarı işlevinde tanımlanmıştır. Psikanalitik kuram kaygıyı iki dönem başlığı altında değerlendirirken ilk kaygıyı doğum süreci olarak nitelendirmektedir. Diğer kaygılar ise birincil dönem sonrası, egonun oluşumu ile ortaya çıkan kaygılardır (Geçtan, 2013). Freud'a göre

kaygıların temel sebebi dışavurulduğunda onaylanmayacak olan cinsel dürtülerdir (Geçtan, 2013; Kavut, 2018).

Freud kaygıyı üç başlık altında incelemektedir (Geçtan, 2013; Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013). Bunlardan ilki gerçeklik kaygısıdır. Korku ile eşdeğer olan kaygıdır. Gerçek bir tehlike karşısında gösterilen korku duygusudur. İkinci olan ahlaki kaygı ise ego ile süper ego arasında suçluluk ve vicdani otorite arasında kalmanın getirdiği duygudur. İd tarafından kabul görmeyecek davranışlar ile, süperego tarafından kınanma endişesinin getirdiği, utanç ve suçluluk içeren kaygıdır. Üçüncü sırada gelen nevrotik kaygı id tarafından duyulan arzuların, içgüdülerin, ego tarafından kontrol edilemeyip günyüzüne çıkmasına yönelik ortaya çıkan kaygıdır. Libidonun yaşadığı kaygı olarak nitelendirilir.

Karen Horney tarafından da ele alınan kaygı kavramı, cinsel dürtülerin sadece bireyin içinde bulunduğu toplumun normlarına göre tehlike oluşturabileceği ve kaygının temel sebebinin bu olmadığı ifade edilir. Horney, bireyin gelişim dönemlerinde engellemelerin ve müdahaleler ile temel dürtülerin kaygıya yola açabileceğini söyler. Korku ve kaygı kavramlarını anlamdaş olarak ele alan Horney, her iki duygunun da ölüm korkusu ve tehlike karşısında ortaya çıktığını belirtir (Geçtan, 2013; Kavut, 2018). Karen Horney kaygıyı anlayabilmek için gruplama yapmıştır (Geçtan, 2013): 1. Tehlikenin bireyin kendi dürtülerinden kaynaklanması 2. Tehlikenin dış etmenlerden kaynaklanması. Bu iki grubun her birini tekrar iki gruba ayırmıştır. Bunlar A. Tehlikenin kişinin kendisine yönelmesi B. Tehlikenin dışa yönelmesi olarak sıralanabilir.

Horney kaygı ile başa çıkabilmek için dört farklı yol olduğunu belirtmiştir. Bunlar; bireyin başkalarına kendini sevdirmesi, güçlü olması ve gücü kullanması, bireyin itaat etmesi ve bağımsızlaşarak herkesten uzaklaşmasıdır. Eğer birey kaygı ile baş edebilmek için bu tepkileri aşırı derecede kullanırsa, nevrotik kaygı ortaya çıkar (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013). Psikanalitik kuram; kaygıyı çocukluk yaşantılara ve bastırılmış dürtülere dayandırmaktadır. Ortaya çıkan kaygı ile baş edebilmek için birey savunma mekanizmalarını kullanır (Geçtan, 2013; Murdock, 2013).

2.2.1.2. Davranışçı Kuram

Davranışçı kuramın temelinde tüm davranışların öğrenilmesi yatmaktadır. Davranışçılara göre uyumu ve psikolojik sağlamlığı sağlayan davranışlar hayatta

kalmayı sağlar. Problemlı davranışlar ise hatalı öğrenmelere dayanır, kaygı ve korku da bunlardan biridir. Davranışçılar kaygı ve korku kavramlarını aynı anlamda kullanmaktadırlar (Murdock, 2013). Wolpe kaygı kavramını ele almış ve “öğrenilmiş ısrarlı uyumsuz davranışlar” olarak tanımlamıştır. Kaygının klasik koşullanma yoluyla öğrenildiğini savunan davranışçılar, bireyin tehdit edici bir unsurla karşılaştığında çevredeki diğerk uyanarlara kaygı tepkisi ile koşullanabileceğini ifade ederler (Murdock, 2013; Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013).

Davranışçı kuramcılar arasında kaygı kavramını başlık olarak ele alan Dollard ve Miller kaygının çatışmalara neden olabilecek yaşantılardan kaçınmasına ve çocukluk yıllarındaki öğrenilmiş cezalandırılma korkusuna bağlamaktadırlar (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013).

2.2.1.3. Bilişsel Kuram

Davranışları değıştirmek için başka etmenlerin de ekili olabileceğı düşüncesi akılları kurcalarken bilim insanların merak duygusu onları bu konuyu araştırmaya tekrar itmiştir. Araştırmalar sonucu bilim insanları davranışçılardan farklı olarak öğrenilmiş davranışlarda yalnızca dışsal etmenlerin etkili olmadığını, kişinin yaşamında bilişsel süreçlerin ve inançların önemli olduğunu söylemişlerdir. Bireyde oluşan kaygıların temelini oluşturduğı ilk şemalar belirler. Birey karşılaştığı tehdit unsuru karşısında bilişsel olarak korku, duygusal olarak ise kaygı tepkisini verir (Beck ve diğ.,1988; Demir, 2017; Murdock, 2013).

Temelinde depresyon ve kaygıyı tedavi etmek amacı yer alan bilişsel terapi, bilişsel tehdit karşısında duygusal tepki olarak ortaya çıkan kaygıya; kaçma, kaçınma ve ketlenme davranışsal tepkileri verildiğini ifade eder (Murdock, 2013; Yıldız, 2019).

2.2.1.4. Varoluşçu Kuram

Varoluşçu Kuram kaygı kavramını en geniş ele alan kuramdır. Bu kuramda kaygı kavramını kullanan ve kazandıran kişi Kierkegaard’dır. Kierkegaard (2003) kaygıyı özgürlüğün ve ruhun bir parçasıdır. Rollo May (1996), Kierkegaard ile benzer düşünerek kaygıyı bireyin varolmasına anlam katmak için sahip olduğı değerklerin ya da hayatının yok olmasına karşi verilen bir tepki olarak tanımlamıştır. Özünde bireyin var olma ve var olamama tehdidine dayanır (Murdock, 2013; Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2013). Yalom ve May nihai olarak ölümün var olduğunu bireyin

anlamasıyla kaygı bireyde yaşanır ve normaldir der. Nevrotik kaygıyı ise bireyin bu durumu bastırma veya abartma eğiliminde olması olarak tanımlar (Manav, 2011; Murdock, 2013). Varoluş kaygısı, normal kaygının yapıcı bir şeklidir. Varoluş kaygısı gelişim için uyarıcı bir nitelik taşıyabilir. Birey bu kaygıyı, özgürlüğünün giderek daha çok farkına vardığında yaşar ve bunun sonucu olarak özgürlüğü ya kabullenir ya da reddeder (Corey, 2008).

2.2.1.5. Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kuramlar kaygıyı iki boyutta ele almışlardır. Birincisi psikolojik temelli olanlar diğeri ise psikolojik bir temeli olmayanlar. Bunlardan psikolojik temeli olmayanlara, örneğin panik bozukluğa, karşı ilaç tedavisi işe yararken psikolojik temelli olanlarda ilaç tedavisinin işe yaramadığı yapılan çalışmalarda bulunmuştur (Cooper, 1985; Geçtan, 2013). Kuramda biyolojik kökenli anksiyetelerde ise beynin bölümlerinin etkili olduğu söylenmektedir (Geçtan, 2013).

2.3. Kariyer Kaygısı

Kariyer gelişim sürecinde meslek seçimi yapmak için eğitime devam eden ergenler sık değişen müfredat ve sınav sistemi ile karşılaşmaktırlar. Bununla beraber mezuniyet sonrası işsizlik sorunu da öğrencilerin gündeminde yer almaktadır. Belirsizliklerin ve umutsuzlukların yer aldığı bu kaygılı süreç öğrencilerin meslek seçiminde ve kariyer gelişimlerinde etkili olmaktadır (Vignoli ve diğ., Vignoli, 2015).

Bireyin kariyeri ile ilgili yaşadığı kaygı ve kararsızlıklar bütünü olarak tanımlanabilen kariyer kaygısı, genellikle kariyer kararsızlığı yaşayan bireylerde görülmektedir (Fouad ve diğ., 2010). Yine yapılan bazı araştırmalara göre yalnızca zorunlu olarak bir kariyer seçme ve bu kariyeri yapmayla ilgili değil, işsiz kalma endişesi ve başarısız olma endişesi gibi kaygıları da içerir (Daniels ve diğ., 2011; Vignoli, 2015). Kişinin mesleki ve akademik gelişim süreçleri içinde yaşadığı geleceğe ilişkin başarısızlık korkusu kariyer kaygısını getirir. Kariyer seçimindeki belirsizlik ve kararsızlık kariyer kaygısını oluşturmaktadır (Vignoli, 2015). Aynı zamanda kariyer kaygısı genel kaygı düzeyi ile de ilgilidir. Belirsizlik genel kaygı düzeyini artırırken kariyere dair yaşanan belirsizlik de kariyer kaygısı düzeyini artırmaktadır (Pisarik ve diğ., 2017).

Mallet (2002) tarafından kariyer kaygısının sebepleri kariyere dair alınan kararlarda aileyi hayal kırıklığına uğratma korkusu, iş ya da akademik bir gereksinimden dolayı aileden, yakın arkadaşlardan uzaklaşma korkusu ve kişinin akademik ve mesleki süreç içinde yaşayacağı kaygılar olarak üç farklı temele dayanmaktadır. Bununla beraber Blustein ve Phillips (1988), geç ergenlik döneminde durumluk kaygının, kariyer araştırması üzerine etkilerini incelemiştir. Bu araştırmalara rağmen, bir kişilik özelliği olarak kaygı, kariyer gelişimi sürecinde tam anlamıyla incelenmemiştir (Akt. Vignoli ve diğ., 2005).

2.3.1. Kariyer Kaygısı ile İlgili Araştırmalar

Kariyer kaygısı ile ilgili araştırmalar sınırlı olmakla birlikte kariyer ve kaygı kavramlarının ayrı ayrı tek bir araştırmada yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır. Kariyer ve kaygı ile ilgili yapılan araştırmalar yaşam dönemlerinin tümüne yönelik olarak geniş bir yelpazededir. Bu bölümde kariyer, kaygı ve kariyer kaygısı araştırmalarına yer verilmiştir.

Ergenlerin kariyer gelişimlerinde medyanın rolünün incelendiği bir araştırmada çeşitli internet sayfaları incelenmiştir. Gazete eklerinde meslek ve kariyer seçeneklerine dair, mesleklerin avantaj ve dezavantajlarını belirten haberlerin bulunduğu görülmüştür. İnternet sayfalarında görülmüştür ki meslekler ve kariyer seçenekleri ile ilgili bilgiler bulunmakta fakat bunların çok azı bireysel özelliklerle bağdaştırılmaktadır (Çoban, Çok, 2011). Ortaöğretim kurumlarında eğitime devam eden bireylerin kariyer kararı verme güçlüklerinin, cinsiyete ve algılanan sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşmasını incelemek ve kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla 608 katılımcı ile çalışılmıştır. Bu çalışmada kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde ilişki ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde kariyer kararı verme güçlüğüne düşük olduğu görülmüştür (Gökce, Traş, 2017).

Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş yaşamına ilişkin kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, 1143 üniversite dördüncü sınıf öğrencisine durumluk ve sürekli kaygı envanterleri uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre son sınıf öğrencileri orta düzeyde kaygı yaşamaktadır (Kuzu, Ergöl, 2019). Karakaş, Arkar (2012) tarafından yapılan çalışmada Mizaç ve Karakter Envanteri, Durumluk Sürekli

Kaygı Envanteri ve Beck Depresyon Envanteri uygulanan, depresyon ve kaygı bozukluğu geliştirme riski taşıdığı düşünülen 241 genç ile çalışılmıştır. Araştırmada depresif ruh hali, kaygı ve kişilik arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Kişiliğin depresyon ve kaygı yaşamada önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Zarardan kaçınma ve kendini yönetme becerilerinin önemli ölçüde depresyon ve kaygı yaşamada önleyici bir güç olduğu görülmüştür.

Ebeveyne bağlanma ile orta çocukluk döneminde kendini algılama ve kaygı arasındaki ilişkiye bakılan araştırmaya, beşinci ve altıncı sınıfa devam eden 194 öğrenci katılmıştır. Anne babaya bağlanmanın tüm benlik alanlarında etkili olduğu görülürken benlik algısının kaygıyı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür (Sümer, Sendag, 2009). Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının sürekli kaygı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin incelendiği çalışmada çocukluk çağı cinsel, fiziksel ve duygusal kötüye kullanım ve ihmal ile sürekli kaygı arasındaki ilişki bulunduğu görülmüştür. Aynı zamanda bilinçli farkındalığın da dolaylı olarak ara değişken görevi görmesi sonuçlar arasındadır (Cesur, Sayraç, Korkmaz, 2018).

Kariyer ve kaygı kavramlarını ele alan çalışmalardan öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada 239 katılımcı ile çalışılmış, kariyer sürecine dair en belirgin kaygı sebebinin atanamama korkusu olduğu belirtilmiştir (Yılmaz, 2019). Yine öğretmen adayları ile yapılan başka bir çalışmada 354 katılımcı ile çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeyleri arttıkça, gelecekte iş bulmada karşılaşılabilecekleri sorunların üstesinden gelme yetenekleri ve gelecekte kariyer gelişimleri ile beklenmedik değişikliklere uyum sağlama inançları azalacağı araştırma sonuçları arasında yer almaktadır (Gerçek, 2018). Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş yaşamına ilişkin kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, 1143 üniversite dördüncü sınıf öğrencisine durumluk ve sürekli kaygı envanterleri uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre son sınıf öğrencileri orta düzeyde kaygı yaşamaktadır (Kuzu, Ergöl, 2019).

Mesleki ve kariyer gelişim süreci içerisinde kaygı, gerekli olan görevleri yerine getirmede kaçınma davranışını getiren birincil faktör olabilir. Lise öğrencileri ile yapılan 427 kişinin katıldığı bir araştırmada, kaygı düzeyleri ile kariyer kararı verme durumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Öğrencilere kaygı ölçeği uygulanmış ve biyografileri alınmıştır. Kaygı ile kariyer kararı verme arasındaki anlamlı düzeyde ilişki bulunurken aynı zamanda bir miktar kaygının olumlu etkilerinin de

olabileceğini öngörülmektedir (Hawkins ve diğ., 1977). Yine 110 öğrenciyle yapılan başka bir araştırmada, kariyer kararsızlığı sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulmuşlardır. Durumluk kaygının, sürekli kaygıdan daha fazla kariyer kaygısını artırdığı da çalışmanın sonuçları arasındadır. Bu sonucu olumlu olarak değerlendiren araştırmacılar rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanlarında yapılacak çalışmalara stresle başa çıkma becerilerini artırıcı, durumluk kaygıyı azaltıcı etkinlikler, nefes egzersizleri vb, önermişlerdir. (Campagna, Curtis, 2007).

Vignoli ve diğ. (2005) tarafından 283 lise öğrencisi ile yapılan kariyer seçimlerinde ergen-ebeveyn bağlanması ve ebeveynlik tarzlarının kariyer kaygısını ne düzeyde etkilediğine bakılmıştır. Sonuçlarda cinsiyete göre farklılık olduğu dikkat çekmiştir. Erkek öğrencilerde ebeveyni hayal kırıklığına uğratacağı düşüncesi kaygıyı artırırken, kız öğrencilerde başarısız olma korkusu, belirli bir mesleki alanda gösterilmesi gereken yeterliliği gösterememe kaygısı, kariyer araştırmasının az olması artırmaktadır. Bu nedenlerle kız öğrencilerin algıladıkları yeterlilik seviyelerine uygun mesleki seçimlerde bulunduklarını belirtmişlerdir. Okul danışmanlarına kız ve erkek öğrencilerle aynı tarzda ilgilenmemeleri tavsiye edilmiştir. Aynı zamanda ebeveyn bağlanma tarzlarının ve insan büyüme evrelerinin kariyer gelişiminde etkililiğini kanıtlayıcı sonuçlar elde edilmiştir. Fransa’da Vignoli (2015) tarafından 242 lise öğrencisi ile yapılan bir araştırmada; ergenlerin kariyer kararsızlıkları, kariyer ile ilgili araştırma yapmaları, kariyerlerinde başarısız olma kaygıları, kariyer ve sürekli kaygı düzeylerine bakılmıştır. Yapılan araştırmada ergen bireylerin kariyer kararsızlık düzeyleri ne kadar artarsa sürekli kaygıları ve kariyer kaygılarının arttığı tespit edilmiştir. Bununla beraber ergenlerin kariyer kaygıları ne kadar yüksek ise kariyerlerinde başarısız olma kaygıları da anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Ülkemizdeki kariyer kaygısını inceleyen araştırmayı yine kariyer kaygısı ölçeğini geliştiren Nalbantoğlu Yılmaz, Çetin Gündüz, (2018) yapmıştır. 11. Ve 12. Sınıfa devam eden 415 lise öğrencisiyle yaptıkları bu çalışmada, kariyer kaygısını çeşitli değişkenlere göre incelemişlerdir. Algılanan başarı durumlarına göre ve kariyer kararı vermeleriyle ilişkili sonuçlar elde etmişlerdir. Aynı zamanda aile etkisi alt ölçeği sonuçlarına göre, mesleki teknik Anadolu lisesinde okuyan öğrenciler fen lisesinde okuyan öğrencilerden daha fazla aile etkisine yönelik kaygı yaşamaktadır.

Ülkemiz literatüründe, kariyer kaygısına yönelik literatür taraması çalışması da yer almaktadır. Okutan, Akbaş (2019) tarafından yapılan bu çalışmada 15-24 yaş arasındaki bireylerin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik yapılan dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Yine Akbaş (2019) tarafından yapılan yüksek lisans araştırma tez çalışmasında lise öğrenimine devam eden öğrencilerin kariyer kaygıları sosyodemografik değişkenler açısından incelenmiştir.

2.4. Aile Etkisi

Bireyler gelişim dönemlerinde içinde yetiştikleri ailelerinden ve önemli gördükleri kişilerin davranışlarından etkilenirler. Bu etkilenme sürecinde en baskın olan kişiler anne ve babalardır. İlk öğrenmelerini ailede gerçekleştiren insan, çevresindeki aile bireylerinin davranışlarına karşı verdiği tepkilerden çıkardığı değerlendirmelerle ilerler. Aynı zamanda aile bireylerinin davranışlarını da taklit ederler (Arseven, 1986; Bandura, 1998).

Kuzgun (2008) bireyin kariyer gelişiminde anne ve babasının etkisine dikkat çekmek için bazı noktalara değinmiştir. Çocukların yetenekleri anne baba tarafından desteklenerek geliştirilebileceği gibi desteklenmeyerek köreltilebilir. Çocuklar mesleklere karşı anne ve babalarının tutumlarından etkilenerek kendi tutumlarını geliştirebilir ve değer geliştirebilirler ve çocukların benliği oluşurken en çok anne ve baba etkilidir.

Çocuğun kariyer gelişiminde hem kalıtsal hem de çevresel faktörler önemlidir. Çocuğun kalıtımında da çevresinde de ailenin etkisi büyüktür (Pişkin, 2002). Kariyer gelişim süreçlerinde ailenin etkisini kuramlar farklı yönlerden ele almışlardır. Psikanalist kurama göre bireyin mesleki ve kariyer gelişiminde bilinçaltı süreçler etkilidir ve burada bireyin geçmişi ve aile yaşantısı önemli bir yer tutar. Çocukluk dönemi yaşantılarında ilişki kurulan anne ve babanın mesleklerinin meslek seçiminde ve kariyer gelişiminde önemli olduğunu vurgulamışlardır (Piens, Yanai, 2001). Adleriyen kurama göre ise bireyler iş ve meslek yaşamını ailelerinden görerek ve onları gözlemleyerek öğrenirler (Watkins Jr, 1993).

Bunlarla beraber ana babaların tutumları da çocukların kariyer gelişimi üzerinde etkilidir. Bu konu üzerinde duran Roe önce mesleklerin daha sonra ise bu mesleklere yönelen kişilerin nasıl ana baba tutumlarına sahip olduklarına dair gruplandırma

yapmıştır. İnsanlarla içli dışlı olan ve sürekli insanla uğraşan mesleğe yönelen kişilerin aşırı ilgili ana baba tutumunda yetiştiklerini söylemiştir. Çünkü bu insanlar yalnız kalmak istemeyecek sürekli çevresinde birileri olsun isteyecektir. Daha mekanik olan ve iletişimden uzak olan mesleklere yönelen kişilerin ise reddedici ana baba tutumuyla yetişen bireyer olduklarını söylemiştir. Kabul edici ana baba tutumuna sahip bireylerin ise bu durumun meslek seçimlerini etkilemeyeceğini vurgulamıştır (Kuzgun, 2009).

2.4.1. Aile Etkisi ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kariyer konusunda aile etkisi ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Rogers, Creer, Praskova (2016) 415 ergen ve ailesi ile yaptıkları araştırmada, ergenler ile ailelerinin mesleki kimliğe ve kariyer gelişim görevlerine ilişkin algılarında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ebeveyn davranışları ile ergenlerin kariyer gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan araştırmada 282 ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Kariyer olgunluğu ve kariyer kararı verme özyeterliliği ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiye bakılan bu çalışmada ebeveyn davranışlarının daha çok kariyer kararı verme özyeterliliğini etkilediği görülmüştür (Keller, Whiston 2008).

Fouad ve diğ., (2010) tarafından geliştirilen Aile Etkisi Ölçeğinin 205 üniversite öğrencisi ile geçerlilik çalışması yapılmış ve dört alt boyutu bulunmuştur. Kim, Ahn, Fouad (2015) tarafından 420 Koreli üniversite öğrencisi ile yapılan sosyal bilişsel kariyer teorisi ve yaşam doyumu içinde aile etkisini ölçmek amacıyla yapılan çalışmada, Aile Etkisi Ölçeğinin her bir boyutu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin akademik performansında ebeveynlik stilleri ve tutumunu araştıran bir çalışmada ebeveynlik stillerinin hala devam eden bir etkisi olduğu bulunmuştur (Turner ve diğ., 2009). Lindstrom ve diğ. (2007) tarafından yapılan araştırmada ise öğrenme güçlüğüne sahip genç yetişkin bireylerin okul sonrası istihdam kariyerlerinde ailelerinin etkisine bakılmıştır. Aile yapısı, sosyoekonomik durumu ile bireyin istihdamı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Lise öğrencilerinin kariyer hedefleri ile meslek seçimlerine ilişkin akılcı olmayan inançları ve aile etkisi düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. 452 öğrencinin

katılımı ile yapılan araştırmada meslek seçiminde akılcı olmayan inançlar ve aile etkisinin toplam varyansın %71'ini açıkladığı görülmüştür (Aktaş, 2018). Kemer, Atik (2012) tarafından ergenlerle yapılan bir araştırmada aileden algılanan sosyal destek türlerinin, ikamet ettiği coğrafi bölgeye göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte, ergenlerin sosyal destek tercihlerinin de bulundukları ortamlardan etkilendiği görülmüştür. Üniversite sınavına hazırlanan 150 öğrenci ile yapılan araştırmada; benlik saygısı, sınav kaygısı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonuçlarında anne-baba tutumlarından demokratik tutum düzeyi arttıkça sınav kaygısının azaldığı ve eğitim ve iş açısından olumlu düşüncelerin arttığı görülmüştür (Bıçkur, 2015). Kütahya'da 228 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada kariyer kararı yetkinlik beklentileri ve kariyer seçiminde aile etkileri ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkilerine bakılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kariyer seçiminde aile etkisinin alt boyutları, kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır ($R=.22$, $R^2=.05$, $F=2.97$, $p<.01$). Ayrıca kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer seçiminde aile etkisi, kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı ve önemli yordayıcı değişkenleri olduğu tespit edilmiştir (Dursun, Kara, 2019).

Ortaokul öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile algıladıkları anne-baba tutumları ve denetim odakları arasındaki ilişki incelendiği araştırmanın örneklemini ortaokulda okuyan 511 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasında aynı yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumu ile başarı için denetim odağı ve aile ilişkileri için denetim odağı arasında ters yönde anlamlı ilişki vardır (Özzorlu, 2018). Yıldırım (2018) tarafından yapılan araştırmaya Kocaeli ilindeki liselerde eğitim gören 671 öğrenci katılmıştır. Araştırmada ergenlerin öznel iyi oluş ve anne-baba tutumu ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Akıllı telefon bağımlılığının anne-baba tutumları (psikolojik özerklik, kabul/ilgi ve denetleme) tarafından yordanıp yordanmadığını belirlemek amacı ile yapılan analiz sonuçlarına göre ebeveyn kabul/ilgi boyutu dışındaki diğer tüm değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığının negatif yönde anlamlı birer yordayıcısı olduğu belirlenmiştir

2.5. Umut

Bir pozitif psikoloji terimi olan, bireyin gelecekte olumlu beklenti içine girmesi olan umut, hedefe yönelik bilişsel bir süreçtir ve kişinin yapmak, olmak, deneyimlemek, yaratmak, istediği herhangi bir şey hedefle başlar (Akman, Korkut, 1993; Snyder ve diğ., 1991). Aynı zamanda felsefenin, sanatın ve pozitif psikoloji gibi farklı disiplinlerin de ele aldığı kavramlardan biri olan umut, Nietzsche tarafından insana acı veren bir yanılsama olarak nitelendirilmiştir (Gülten, 2014; Snyder, 1995). Pozitif psikolojinin ele almasıyla umut, bireyin motivasyonu ile doğru orantılı olarak ifade edilmiştir (Snyder, ve diğ., 1998).

Umut pozitif psikolojide önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bireyin olumsuz yaşantılarla arasında tampon görevi olmaktadır ve koruyucu bir kalkan özelliği gösterir (Masten, Coatsworth, 1998; Staats, 1987). Sanatta da yer alan umut bireyin içinde bulunduğu rahatsız durumu değiştirme güdüsü olarak ifade edilmiştir (Dağlı, Aypek Arslan, 2020). Umut, Türk Dil Kurumu'nda "ummaktan doğan duygu, olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ümit" şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, [28.04.2020]). Umudu yalnızca motivasyonla açıklamak yetersiz kalacaktır. Çünkü umudun gelecekte olumlu beklenti içinde olmayı içeren bilişsel yanı da vardır (Lazarus, 1999).

Umut kavramının kuramsallaşmasında önemli çalışmaları bulunan Snyder, insanların olumsuz yaşantılarından nasıl sıyrıldıklarını ve güçlenebildiklerini araştırmalarına temel soru haline getirmiştir ve umut teorisini oluşturmuştur (Snyder, Higgins, Stucky, 1983). Snyder yaptığı çalışmalarda katılımcılar ile yüzyüze görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde insanların gelecek beklentilerinin, hedeflerinin ve planlarının olmasının bireyleri harekete geçiren bir kaynak olarak görmüştür. Planlarını anlatan kişilerin umut duygusunu yaşamaması durumunda, diğer yolları ve duyguları göremediğini gözlemlemiştir (Snyder, 1989; Snyder ve diğ., 1983). Bir başka deyişle umutlu kişiler hedeflerine ulaşmak için yollar bulabilen ve inşa edebilen kişilerdir. Snyder ve diğ. (1991) umudu kişinin seçtiği yollarda bir hedefe doğru ilerlemek için algılanan bilişsel irade ve enerji olarak tanımlar. Umut kişinin amacına ulaşmak için aşması gereken yollarda kullanacağı enerji ve motivasyondur.

Kişinin umut duygusunu besleyebilmesi için öncelikle bir hedefe ihtiyacı olduğunu savunan Snyder (2002) hedefe giden yollar (alternatif yollar düşüncesi) ve eyleyici

düşüncelerin de hedefe eşlik etmesi gereken bileşenler olduğunu savunmuştur. Bu hedefler çok büyük olabilir, çok küçük olabilir ya da birkaç dakikada elde edilebilir. Kişi hedef belirler ve bu hedef için umut beslemeye başlar. Bu teoride bahsi geçen hedefin iki farklı çeşidi bulunmaktadır. Biri olumsuz yaşantıları önlenmesini beklemektir. Diğeri ise bir şeyin olmasını istemek, mevcut hedefi sürdürmek ve daha önce yaşantıların katlanarak devam etmesini istemektir. Umut yalnızca hedefe yönelik bilişsel bir süreç değil, aynı zamanda hiyerarşik organize edilmiş bir inanç sistemidir. Buna göre umudun üç seviyesi vardır: küresel ve sürekli umut, etki alanına özgü umut ve hedefe özgü umut. Bireylerin yeterli yol oluşturma hedeflere ulaşmak için alternatif yollar üretmesi sürekli veya küresel umut olarak bilinir. Umut ölçeğinde de bu umut türüne ait bir alt ölçek yer almaktadır (Snyder ve diğ., 1997). Snyder ve diğ. (2002), sürekli umutta yüksek olmanın aynı anda bazı belirli alanlar için düşük umudun olabileceğini veya tam tersinin de mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Alternatif yollar düşüncesi ya da hedefe giden yollar oluşturma belirsiz olan geleceğe dair planlamayı içeren bilişsel bir süreçtir (Lazarus, 1999; Snyder ve diğ., 1998; Tarhan, Bacanlı, 2015).

2.5.1. Umut ile İlgili Araştırmalar

Umut ile ilgili araştırmalar stres, kaygı depresyon kavramlarıyla ilişkisi içinde ele alınmaktadır (Arnau ve diğ., 2006; Breznitz, 1986; Folkman, 2010). Bunların yanında umudun sosyal, kültürel alanlardaki etkisini araştıran çalışmalar da bulunmaktadır (Hagen, Myers, Mackintosh, 2005; Hirsch ve diğ., 2012; Panter-Brick, Eggerman, 2012). Bu bölümde umutla ilgili araştırmara yer verilmiştir.

Snyder ve diğ. (1991), umut ölçeğinin geliştirilmesi ve onaylanması çalışmasının bir parçası olarak, üniversite öğrencilerinin umut ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuçlar, akademik başarının daha fazla umutla ilişkili olduğunu açıkça göstermiştir. Yüksek umutlu üniversite öğrencileri, düşük umutlu öğrencilere göre daha iyi akademik performans göstermiştir. Benzer bir şekilde Snyder ve diğ., (2002) üniversite öğrencilerinin umutları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçlar, umuttaki bireysel farklılıkların üniversite öğrencilerinin genel not ortalamasını öngördüğünü ve yüksek umutlu öğrencilerin mezun olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve lisans eğitimi sonrasında da altı yıl boyunca işten çıkarılmamalarını göstermiştir. Curry ve diğ.

(1997), bir grup üniversite öğrencisi örnekleminde akademik ve spor başarısında durumluk umut ve sürekli umudunun rolünü araştırmıştır. Beklendiği gibi, durumluk umut, sporcu üniversite öğrencileri arasında dönem not ortalamasını öngörmüştür. Öğrencilerin daha yüksek umut düzeyleri daha yüksek dönem not ortalaması ile ilişkili bulunmuştur. Ergenlik dönemindeki kişilerle yapılan başka bir araştırmada umut ile iyimserlik, yaşam doyumu ve depresyon ile arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre umut ile iyimserlik, yaşam doyumu ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Lagacé-Séguin, D'Entremont, 2010).

Kadınların kansere bağlı başa çıkma faaliyetleri ile umut arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada 155 üniversiteli kadınla görüşülmüştür. Bu araştırmada umudun psikolojik ve fiziksel iyilikle ilişkili olduğu belirtilmiştir. Yüksek düzeyde umut besleyen kadınların kanser hakkında daha bilgili oldu başa çıkma yollarının daha çeşitli olduğu görülmüştür (Irving, Snyder, Crowson, 1998). Snyder ve diğ., (2000) sorunları önlemede ve güçlü yanları artırmada umutlu düşünmenin rolünü araştırmışlardır. Umudun önleyici rolü ile ilgili olarak, umudun sorun ortaya çıkmadan önce (birincil önleme) ve bir sorun ortaya çıktıktan sonra (ikincil önleme) faydalı roller oynadığı sonucuna varmışlardır. Yüksek umudun daha başarılı hedef arayışları sağladığını ve üstün refah ve benlik saygısına neden olduğunu öne sürmüşlerdir. Yüksek umutlu insanların geçmiş deneyimleri, onları geçmişte yardımcı olduğu ve gelecekte de onlara yardımcı olabileceği için onları gelecek hakkında daha umutlu düşünmeye yönlendirmektedir. Bu nedenle, gelecek hakkında karamsar olmazlar ve sorunların tekrar ortaya çıkabileceğini ve aşılabileceğini bilirler. Bir problem ortaya çıkarsa, umudun ikincil koruyucu rolü ortaya çıkar (Snyder ve diğ., 2000). Yüksek umutlu insanlar önceki zorluklarla iyi başa çıktıklarından, gelecekte daha etkili olacak baş etme yollarını keşfetmektedirler.

Ankara'da yapılan deneysel bir çalışmada, ortaokul öğrencileriyle yapılan umut eğitiminin katılımcıların umut düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Birinde bilişsel davranışçı diğesinde hobi terapi yöntemi ile yapılan grup çalışmaları arasında anlamlı düzeyde farklılık çıkmıştır (Yerlikaya, 2006). Başka bir çalışmada Uzun Özer (2009) tarafından ergenlik dönemindeki 223 kişiyle yapılan araştırmada umudun akademik erteleme ile ilişkisine bakılmıştır. Araştırmada durumluk umut düzeyinin akademik erteleme davranışı üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Kemer, Atik (2012) tarafından 737 kırsal ve kentsel bölgede yaşayan lise

öğrencisi ile yapılan araştırmada, katılımcıların umut düzeyleri ile aileden ve içinde bulunduğu toplumdan aldığı destekle ilişkisine bakılmıştır. Hem kentsel hem de kırsal ortamlarda, öğrencilerin umut düzeylerinin iyileştirilmesi üzerinde çalışırken, okul psikolojik danışmanlarına kişisel faktörlerin yanı sıra aile içinde bağlamsal etkileri de dikkate almaları önerilmiştir. Bu nedenle, ergenlerle yapılan her türlü çalışmada ebeveynler ve diğer önemli aile üyeleri ile işbirliğinin önemi, aile kültürünü dikkate alırken öğrenci gelişiminin önemli parçası olduğu savunulmuştur.

Sarı, Şahin (2012) tarafından yapılan öğrencilerin mesleğe karar verme öz-yeterliliği ile umut ve kontrol odağı değişkenleri arasındaki ilişkiye bakılan araştırmada 302 lise öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırmada ergenlerin umut düzeylerinin artmasına paralel olarak mesleke karar verme öz-yeterlilik düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Sosyal duygusal öğrenme becerilerinin (SDÖ) umudu yordamasına yönelik ergenlerle yapılan başka bir araştırmada, iletişim becerileri, stresle başa çıkma becerileri ve kendilik değerini artırma becerilerinin umudu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kabakçı, Totan, 2013). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin sosyal ilişki unsurları ve umut arasındaki ilişkiye bakılan araştırmaya 559 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerileri ile umut düzeyleri arasında orta derecede pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bununla beraber arkadaş desteği ve umut düzeylerinin de sosyal duygusal öğrenme becerilerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Candan, Yalçın, 2018). Ergenlerde karar verme stillerinin umut ve öznel iyi oluşu ne derece etkilediğine bakılan bir araştırmaya 1197 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre karar verme sürecinde etkili olan özsaygı, ihtiyatlı seçicilik ve panik stilleri umut ve öznel iyi oluşu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Mercan, 2019).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişkenin değişiminin derecesini ve varlığını belirlemeyi amaçlamaktadır. İlişkisel tarama modelinden korelasyon ve karşılaştırma türünden yararlanılacaktır (Karasar, 2013).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma grubu uygun örnekleme yoluyla ulaşılan 713 katılımcı ile yürütülmüştür. Uygun örnekleme yolunda araştırmacı kendisine en yakın ve erişilmesi kolay olan gruba ulaşır (Kılıç, 2013). Uygun örneklemin asıl hedefi ulaşılabilen katılımcılardan veri toplamaktır (Etikan, Musa, Alkassım, 2016). Bu araştırma İstanbul ilindeki öğretmenler aracılığı ile yine İstanbul ilindeki öğrencilere ulaştırılmıştır. Araştırma planlanırken, pilot uygulama çalışması planlanmıştır. Ancak bu sırada ortaya çıkan COVID-19 pandemisi nedeniyle okullar kapanınca, araştırma yeniden gözden geçirilmiş, araştırmaya yeni sorular da eklenerek (Bkz. Kişisel Bilgi Formu) veriler çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 355 kız 358 erkek olmak üzere 713 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Grubu Verileri

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kız	355	49.8
	Erkek	358	50.2
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	294	41.2
	10. Sınıf	143	20.1
	11. Sınıf	162	22.7
	12. Sınıf	114	16.0
Okul Türü	Anadolu Lisesi	375	52.6
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	169	23.7
	İmam Hatip Anadolu Lisesi	169	23.7
Algılanan Başarı Durumu	Düşük	48	6.7
	Orta	373	52.3
	Yüksek	292	40.9
Hangi Mesleği Seçeceğine Karar Verme Durumu	Karar Veren	415	58.2
	Karar Vermeyen	298	47.8
Algılanan Aile Gelir Düzeyi	Düşük	64	9.0
	Orta	538	75.5
	Yüksek	111	15.6
Çalışma Durumu	Çalışıyor	11	1.5
	Çalışmıyor	677	95
	COVID-19 Öncesi Çalışıyordu	25	3.5
Ailenin Kariyer Kararını Destekleme Durumu	Evet	570	79.9
	Hayır	35	4.9
	Fikrim Yok	108	15.1
Kariyer Seçeneklerini Nereden Öğrendiniz?	Aile	400	56.1
	Okul	371	52
	Sosyal Medya	306	42.9
Kariyer İle İlgili Kararlarınızda Model Aldığınız Kişi	Model Aldığım Kişi Yok	397	55.7
	Dizi/Film Karakteri	94	13
	Öğretmenim	78	10.9
	Babam	70	9.8
	Annem	59	8.2
COVID-19 Günlük Yaşamını Etkileme Durumu	Hiç Etkilemedi	96	13.5
	Etkiledi	374	52.5
	Oldukça Etkiledi	243	34.1
Ailede Sağlık Çalışanı Varlığı	Var	58	8.1
	Yok	655	91.9
COVID-19 Aile İlişkisini Etkileme Durumu	Hiç Etkilemedi	310	43.5
	Etkiledi	403	56.5

Tablo 3’te verildiği gibi araştırmaya erkek öğrenciler sayıca kız öğrencilerden daha fazla katılım göstermiş olsalar da oldukça homojen bir katılım görülmüştür. Ayrıca katılımcılar daha çok Anadolu liselerinde öğrenim görmekte ve çoğu hangi mesleği yapacağına karar vermiştir. Tüm bunların yanında araştırma COVID-19 Pandemisi sırasında gerçekleştirildiği için öğrencilerin çoğunun ruh halini etkilediği göze

çarpmaktadır. Katılımcıların çoğunun (%79.9) kariyer kararlarını ailelerinin destekleneceğini düşünmesi dikkat çeken sonuçlar arasındadır. Ayrıca tabloda verilen “kariyer seçeneklerini nereden öğrendiniz?” ve “kariyer ile ilgili kararlarınızda model adlığınıza kişi var mı?” sorularına birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri belirtilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak için Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeği, Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (KSAEÖ), Sürekli Umut Ölçeği ile içeriği araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu bölümde veri toplama araçları ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir.

3.3.1. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeği

Çetin Gündüz, Nalbantoğlu Yılmaz (2016) tarafından geliştirilmiş ölçeğin amacı, lise öğrencilerinin kariyer gelişim süreçlerinde yaşadıkları kariyer kaygısını belirlemektir. Ölçek 14 madde ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Aile etkisi kaynaklı kaygılar boyutunda beş madde, meslek seçimine yönelik kaygı boyutunda ise dokuz madde yer almaktadır. Ölçek beşli Likert tipinde olup “hiç katılmıyorum” ve “tamamen katılıyorum” ifadeleri ile cevaplanmaktadır.

Ölçeğin geliştirilme sürecinde, lise öğrenimlerine devam eden 50 öğrenciye kompozisyon yazdırılmış ve çıkan metinlerden ölçek maddeleri oluşturulmuştur. Ardından, 350, 337 ve 687 lise öğrencisinden oluşan üç farklı çalışma grubu ile geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. İlk grupta yapılan açımlayıcı faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin değeri .814 olarak bulunmuştur. Yapılan açımlayıcı faktör analizinin sonucunda toplam varyansın %44’ünü karşılayan iki boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayılarına bakılmış meslek seçimine yönelik kaygılara ait güvenirliği .797, aile etkisine yönelik kaygılara ait güvenirliği ise .742 bulunmuştur (Çetin Gündüz, Nalbantoğlu Yılmaz, 2016).

Bu çalışmada, iç tutarlık katsayısı yeniden hesaplanmış ve toplam puanın Cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. Aile etkisi alt ölçeği Cronbach Alfa değeri .88 ve meslek seçimi alt ölçeğinin ise .90 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (KSAEÖ); Fouad ve diğ., (2010) tarafından geliştirilmiştir ve ölçeğin amacı, bireyin ailesinin kariyer ve iş seçimleri üzerine etki alanlarını tanımlamaktır. Ölçeğin geliştirilme aşamasında öncelikle 57 madde üzerinden 205 lise öğrencisi örneklemiyle çalışılmıştır. Bu 57 maddenin 14'ü tersten puanlanırken ölçek 6'lı likert tipinde oluşturulmuştur. Sonuçlar 32 maddelik dört boyutlu bir yapı ortaya çıkıncaya daha büyük bir grupta açıklayıcı faktör analizine gidilmiştir (n=537). Güvenilirlik analizleri mevcut örneklemin toplam ölçeğinde iç tutarlılığının .95 olduğunu göstermektedir. Alt ölçekler için bakıldığında değer ve inançlar için .90, aile beklentileri alt ölçeği için .85, finansal destek ve aile beklentileri alt ölçekleri için .79 olarak bulunmuştur. Ayrıca yapılan doğrulayıcı faktör analizlerinde bulunan dört alt boyutun toplam varyansın %61'ini açıkladığı görülmüştür (Fouad ve diğ., 2010).

Fouad ve diğ. (2010) tarafından geliştirilen ölçeğin Özünlü, Bacanlı (2015) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Uyarlama çalışması 506 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği Fouad ve diğ. (2010) tarafından faktör yapısı incelenerek bakılmıştır. Farklı bir örnekleme çalışan Özünlü, Bacanlı (2015) öncelikle açıklayıcı faktör analizi daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi uygulamışlardır. KSAEÖ için 22 maddelik Kaiser-Meyer-Olkin değeri .88 bulunurken BartlettSphericity Testi sonucu .00 düzeyinde anlamlı görülmüştür.

KSAEÖ, 22 maddeli beşli Likert tipi bir ölçektir. Bilgi desteği (sekiz madde), aile beklentisi (altı madde), parasal destek (beş madde) ve değerler/inançlar (üç madde) olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçekteki ters madde bulunmaktadır. İç tutarlılık katsayıları ölçek toplamı için .77 bulunurken alt ölçekler bilgi desteği .89, değer ve inançlar boyutu .83, finansal destek boyutu .78 ve aile beklentileri boyutu için .72 olarak bulunmuştur (Özünlü, Bacanlı, 2015).

Bu çalışmada, iç tutarlık katsayısı yeniden hesaplanmış ve toplam puan için Cronbach alfa değeri .80 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden ise bilgi desteği boyutu için .92, finansal destek boyutu için .73, aile beklentisi alt boyutu için .67, değer ve inançlar boyutu için ise .81 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Sürekli Umut Ölçeği

Sürekli Umut Ölçeği, Snyder ve diğ. (1991) tarafından bireylerin umut düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Sekizli Likert tipli (tamamen yanlış- tamamen doğru) olan ölçeğin iki alt boyutu bulunmaktadır (Babyak, Snyder, Yoshinobu, 1993). Toplamda 12 maddeden oluşan ölçeğin dört maddesi Amaçlara Ulaşma Yolları, dört maddesi Harekete Geçme Güdüsü maddeleri ve dört maddesi de umut ile ilgisi bulunmayan dolgu ifadeleridir. Cronbach alfa katsayıları genel ölçek toplamı için .711 ile .76 arasında, Harekete Geçme alt ölçeği için .71 ile .76 ve Amaçlara Ulaşma Yolları alt ölçeği için .63 ile .80 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenirlik katsayıları 3 hafta aralıklı bakıldığında .85; 8 hafta aralığın ardından bakıldığında .73 daha sonra ise 10 hafta aralığının ardından .76 olarak bulunmuştur (Snyder ve diğ., 1991).

Sürekli Umut Ölçeği, ilk kez Akman, Korkut tarafından dilimize çevrilmiştir (1993). Dilimize uyarlama çalışmasında, dörtlü Likert tipine çevirilen bu ölçekte iç tutarlılığa ve test tekrar test güvenirliğine bakılmıştır. 103 kişilik örnekleme yapılan çalışmada, genel ölçek için .65'lik bir iç tutarlılık elde edilirken, 74 kişilik örnekleme yapılan üç hafta aralıklı olarak elde edilen test-tekrar-test korelasyon değerinin .66 olduğu görülmüştür (Akman, Korkut, 1993). Ayrıca Denizli (2004), faktör yapısının ilk örneklem örneğindeki orijinal formdan farklı olup olmadığına dair daha fazla kanıt elde etmek için ayrı bir faktör analizi çalışması gerçekleştirmiş, toplam varyansın %31'ini açıklayan tek boyutlu bir yapı bulmuştur.

Orijinal formda iki boyutlu alt yapı bulunurken Akman, Korkut (1993) tarafından uyarlanan formda tek boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Akman, Korkut (1993)'un ve Denizli (2004)'nin özgün faktör yapısının farklılığına ilişkin bulgularının ortaya koyduğu tutarsızlık dikkate alındığında, faktör yapısının mevcut örnekte orijinal formdan farklı olup olmadığına dair daha fazla kanıt elde etmek için ayrı bir faktör analizi çalışması yapılmasına ihtiyaç doğmuştur. Kemer (2006) tarafından, Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe formu 786 lise öğrencisiyle yapılan araştırmada tekrar analiz edilmiştir. Faktör analizi sonucunda toplam varyansın %50'sini açıklayan iki boyutlu bir yapıya ulaşılmıştır. Her ne kadar bu yapı, Akman, Korkut (1993) ve Denizli (2004) ile tutarsız olsa da, orijinal ölçeğin faktör yapısı ile uyumludur (Kemer, 2006).

Kemer, Atik (2012) tarafından 737 lise öğrencisi ile yapılan araştırmada, ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi tekrar yapılmış ve iki boyutlu faktör yapısı yeniden doğrulanmıştır. Cronbach alfa katsayıları genel ölçek toplamı için .81, Amaçlara Ulaşma Yolları alt ölçeği için .74 ve Harekete Geçme alt ölçeği için ise .70 olarak elde edilmiştir. Ölçek puanlanırken dolgu ifadeleri dikkate alınmamakta diğer ifadelerdeki puanlar toplamı ile alt test toplam puanları ve genel test toplam puanı bulunmaktadır. Bu araştırmada da benzer örneklem grupla çalışılmaktadır. Bu sebeplerle araştırmada Akman, Korkut (1993) tarafından uyarlanan ve Kemer, Atik (2012) tarafından iki alt boyutlu yapı elde edilen form kullanılmıştır.

Bu çalışmada, iç tutarlık katsayısı yeniden hesaplanmış ve toplam puan Cronbach alfa değeri .83, amaçlara ulaşma alt boyutu için .83 harekete geçme boyutu için ise .70 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan kişilerin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla oluşturulan formdur. Bu formda katılımcıların cinsiyeti, sınıfı, okul türü, genel not ortalaması, hangi mesleği seçeceğine karar verme durumu, ailenin ortalama gelir düzeyi, herhangi bir işte çalışma durumu, kariyer seçeneklerini nereden öğrendiği, ailenin kariyer kariyer ile ilgili kararları katılımcılara bırakma durumu, kariyer anlamında örnek alınan kişi, COVID-19 Pandemisinin günlük yaşamını etkileme durumu, COVID-19 Pandemisinin aile yaşantılarını etkileme durumu ile ailede sağlık çalışanı bulunma durumlarına ilişkin sorular yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanmadan önce Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ölçek sorularını ortaöğretimde eğitimlerine devam eden öğrencilere uygulamak için resmi izin alınmıştır. Ancak araştırma esnasında ortaya çıkan COVID-19 Pandemisi sebebiyle okullara ara verilmiş uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu durumda araştırma soruları 2020 yılı Nisan ayında Google-Form üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır. Araştırma formu, hazırlandıktan sonra pilot uygulama olarak iki öğrenciye gönderilmiş alınan geri dönütler doğrultusunda formda revizeye gidilmeden, örneklem grubuna öğretmenleri aracılığıyla çevrimiçi ortamlarda uygulamalar yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan 713 kişiden toplanan veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 32.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anlamlılık düzeyi en az .05 güven aralığı %95 olarak belirlenmiştir. Verilerin normal dağılımına bakmak için Histogram, Varyasyon Kat Sayısı, Kolmogorov-Smirnov (K-S), çarpıklık-basıklık katsayılarına bakılmıştır. Yapılan normallik testleri sonucu Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Ergenlerde Kariyer Kaygısı Verilerinin Normal Dağılıma İlişkin Analiz Sonuçları

Ölçek/Boyutlar	K-S	sd	p	$\bar{x}$	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Aile Etkisi	.203	713	.00	8.75	7	.09	.18
Kariyer Meslek Seçimi	.055	713	.00	24.86	25	.09	.18
Toplam Kariyer Kaygısı	.059	713	.00	33.62	34	.09	.18

p < .05

Yapılan normallik analizlerinde basıklık ve çarpıklık kat sayılarına bakıldığında kariyer kaygısı, aile etkisi ve umut değişkenleri için sonuçların -1 ile +1 arasında olduğu ve .05 anlamlılık düzeyinde normal dağılıma uyduğu görülmüştür (Büyüköztürk, 2002). Çarpıklık katsayısının standart hataya bölümü ile elde edilen z-istatistiğinin .05 anlamlılık düzeyinde 1.96'dan küçük çıkması normal dağılıma uygun olduğunu göstermiştir (Bursal, 2017; Büyüköztürk, 2002).

Araştırmaya katılan bireylerin kariyer kaygılarının cinsiyetine, hangi mesleği seçeceğine karar verme durumuna, COVID-19 Pandemisinin aile yaşantılarını etkileme göre farklılaşma durumlarına bakmak için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Ayrıca bireylerin kariyer kaygılarının; sınıf düzeyine, okul türüne, algılanan başarı düzeyine, aile gelir düzeyine, COVID-19 Pandemisinin günlük yaşamını etkileme durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak için de tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Varyansların dağılımı Levene testi ile kontrol edilmiş uygun olan Post Hoc testi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi

sonucunun anlamlı olduğu hallerde farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu anlamak amacıyla varyansların eşitliği sağlandığında Tukey testi yapılmıştır. Varyansların eşitliği varsayımı sağlanmadığı durumlarda EqualVariances Not Assumed Post Hoc testlerinden biri yapılır. Bu testler Games-Howell, Tamhane's T2, Tamhane's T3, Dunnet's C ve Dunnet's T3 istatistikleridir (Field, 2013; Seçer, 2013). Bu araştırmada ise varyansların eşitliği sağlanmadığı durumlarda Games-Howell Testi kullanılmıştır. Analiz öncesinde, doğrusallık ve normallik varsayımlarının karşılanmasını güçleştiren u değerler olup olmadığının belirlenmesi gerektiğinden (Büyüköztürk, 2003) u değerlerin belirlenmesinde Mahalanobis uzaklık hesaplaması yapılmıştır. U değere rastlanmadığından veri grubundan çıkarılan bir veri olmamıştır. Ayrıca eksik değer analizi yapılmış ve eksik veri olmadığı görülmüştür. Bir diğer aşamada kategorik değerşkenler için beklenen frekansların yeterliliği incelenmiştir.

Regresyon analizi öncesi öncül analizler yapılmıştır. Tolerans değerleri .10'dan küçük ve VIF değerleri .10'dan büyük bulunmuş ve verilerin ortak doğrusallık önermesini ihlal etmediği anlaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yordayıcı değerşken ile yordanan değerşkenler arasında sayıtlıların ihlaline rastlanmamıştır. Regresyon analizi öncesi pearson korelasyonları hesaplanmış yapılan analizde orta düzeyde ($.30 < |r| < .49$) ve güçlü düzeyde ($.50 < |r| < 1$) (Pallant, 2007) ilişkisi bulunan ve anlamlı düzeydeki değerşkenler regresyon analizine dahil edilmiştir. Kariyer kaygısının yordayıcıları için çoklu standart regresyon analizi yapılmıştır. Bu analizde kariyer kaygısı bağımlı değerşken, kariyer kararı verme durumu, aile etkisi ve umut ise yordayıcı değerşkenler olarak kullanılmıştır. Kariyer kararı verme durumu analize kukla (dummy) değerşken olarak dahil edilmiştir. Yordayıcılar regresyon eşitliğine birlikte ve aynı anda alınmış, toplam varyansı açıklama yüzdeleri bulunmuştur. Ayrıca her bir yordayıcı değerşkenin eşitliğe anlamlı katkı sağlayıp sağlamadığı ve varyansı açıklama yüzdeleri incelenmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar İçin t-Testi uygulanmış sonuçlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Cinsiyete Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Ölçek/Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p	η^2
Aile Etkisi	Kız	355	9.05	4.64	707.46	1.76	.07	.13
	Erkek	358	8.46	4.36				
Meslek Seçimi	Kız	355	26.8	9.36	710.69	5.68	.00*	.42
	Erkek	358	22.8	9.25				
Toplam Kariyer Kaygısı	Kız	355	35.9	12	710.7	5.10	.000*	.38
	Erkek	358	31.3	11.8				

*p < .05

Tablo 5 incelendiğinde kızların kariyer kaygısı toplam puanı ortalamaları ($\bar{x}$ =35.9) ile erkeklerin kariyer kaygısı puan ortalamaları ($\bar{x}$ =31.3) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{710.7}=5.10$, $p < .05$). Kızların kariyer kaygıları erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir. Test sonucu etki büyüklüğüne bakıldığında ($\eta^2=.38$) bu farkın orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Alt boyutlara bakıldığında ise bu farklılığın meslek seçimi kaygısında anlamlı şekilde farklılaştığı ($p < .05$) yine kızların ($\bar{x}$ =26.8) meslek seçimi alt boyutunda erkeklerden ($\bar{x}$ =22.8) daha kaygı oldukları bulunmuştur. Test sonucu etki büyüklüğüne bakıldığında ($\eta^2=.42$) bu farkın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

4.2. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 6 ve 7’de verilmiştir.

Tablo 6: Sınıf Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek/Boyutlar	Sınıf Düzeyi	n	$\bar{x}$	Ss
Aile Etkisi	9. Sınıf	294	8.55	4.51
	10. Sınıf	143	8.62	4.56
	11. Sınıf	162	8.81	4.14
	12. Sınıf	114	9.35	4.95
Meslek Seçimi	9. Sınıf	294	23.31	9.29
	10. Sınıf	143	24.81	9.63
	11. Sınıf	162	26.43	9.51
	12. Sınıf	114	26.67	9.34
Toplam Kariyer Kaygısı	9. Sınıf	294	31.8	11.8
	10. Sınıf	143	33.4	12.5
	11. Sınıf	162	35.2	11.6
	12. Sınıf	114	36	12.4

Tablo 7: Sınıf Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Aile Etkisi	Gruplararası	54.74	3	18.24	.89	.44	.00
	Gruplarıçi	14466.28	709	20.4			
	Toplam	14521.02	712				
Meslek Seçimi	Gruplararası	1476.98	3	492.32	5.54	.001*	.022
	Gruplarıçi	62922.09	709	88.74			
	Toplam	64399.07	712				
Toplam Kariyer Kaygısı	Gruplararası	1989	3	663	4.6	.004*	.018
	Gruplarıçi	102974.4	709	145.2			
	Toplam	104963.5	712				

*p < .05

Tablo 7’de verilen varyans analizi sonuçlarına göre, sınıf düzeyine göre kariyer kaygısı toplam puan ve meslek seçimi alt boyutu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($f_{(3, 709)}=4.6, 5.54$ p < .05). Varyanslar eşit dağılmadığından bu farkın

hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Games-Howell yapılmış ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Sınıf Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Games-Howell Testi Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi (I)	Sınıf Düzeyi (J)	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
Meslek Seçimi	9. Sınıf	10. Sınıf	-1.49	.41
		11. Sınıf	-3.11*	.005
		12. Sınıf	-3.35*	.007
	10. Sınıf	9. Sınıf	1.49	.41
		11. Sınıf	-1.62	.45
		12. Sınıf	-1.85	.40
	11. Sınıf	9. Sınıf	3.11*	.005
		10. Sınıf	1.62	.45
		12. Sınıf	-.23	.99
	12. Sınıf	9. Sınıf	3.35*	.007
		10. Sınıf	1.85	.40
		11. Sınıf	.23	.99
Toplam Kariyer Kaygısı	10. Sınıf	9. Sınıf	-1.57	.599
		11. Sınıf	-3.37*	.018
		12. Sınıf	-4.14*	.013
	11. Sınıf	9. Sınıf	1.57	.599
		10. Sınıf	-1.80	.566
		12. Sınıf	-2.57	.356
	12. Sınıf	9. Sınıf	3.37*	.018
		10. Sınıf	1.80	.566
		11. Sınıf	-.77	.953
	12. Sınıf	9. Sınıf	4.14*	.013
		10. Sınıf	2.57	.356
		11. Sınıf	.77	.953

p< .05

Tablo 8’de verilen Games-Howell testi analizi sonuçlarına göre, 9. Sınıf öğrencileri ile 11 ve 12. Sınıf öğrencileri meslek seçimi alt boyutu ve toplam kariyer kaygısı seviyeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Ortalama puanlar göz önünde bulundurulduğunda 9. Sınıf ergenler ile 11. ve 12 sınıf ergenlerin kariyer kaygıları arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır. 11. ve 12 sınıftaki ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri 9. Sınıf ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Yine 11. ve 12. Sınıftaki ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri 10. Sınıftaki ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Test sonucu etki büyüklüğüne bakıldığında ($\eta^2=.018$, $\eta^2=.022$) bu farkın zayıf düzeyde olduğu görülmektedir.

4.3. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 9 ve 10’da verilmiştir.

Tablo 9: Okul Türüne Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek/Alt Boyutlar	Okul Türü	n	$\bar{x}$	Ss
Aile Etkisi	Anadolu Lisesi	375	8.62	4.49
	Mesleki ve Teknik	169	8.42	4.23
	Anadolu Lisesi	169	9.39	4.79
	İmamhatip	169	9.39	4.79
Meslek Seçimi	Anadolu Lisesi	375	25.31	9.42
	Mesleki ve Teknik	169	25.15	9.77
	Anadolu Lisesi	169	23.57	9.37
	İmamhatip	169	23.57	9.37
Toplam Kariyer Kaygısı	Anadolu Lisesi	375	34.14	3.97
	Mesleki ve Teknik	169	35.18	3.69
	Anadolu Lisesi	169	34.50	4.34
	İmamhatip	169	34.50	4.34

Tablo 10: Okul Türüne Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Aile Etkisi	Gruplararası	95.185	2	47.59	2.34	.09	.00
	Gruplariçi	14425.83	710	20.31			
	Toplam	144521.02	712				
Meslek Seçimi	Gruplararası	372.512	2	186.25	2.06	.12	.00
	Gruplariçi	64026.56	710	90.178			
	Toplam	64399.07	712				
Toplam Kariyer Kaygısı	Gruplararası	124.71	2	62.35	3.9	.02*	.011
	Gruplariçi	11383.19	710	16.03			
	Toplam	11507.91	712				

*p < .05

Tablo 10’da verilen varyans analizi sonuçlarına göre, okul türüne göre kariyer kaygısı düzeyleri anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($f_{(2, 710)}=3.9$ $p < .05$). Varyans homojen olmadığından bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Games-Howell yapılmış ve sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Okul Türüne Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Games-Howell Testi Analizi Sonuçları

Okul Türü (I)	Okul Türü (J)	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
Anadolu Lisesi	MTAL	-1.03*	.01
	İHAL	-.35	.64
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	AL	1.03*	.01
	İHAL	.68	.269
İmamhatip Lisesi	AL	.35	.64
	MTAL	-.68	.269

$p < .05$

Tablo 10’da verilen okul türüne göre kaygı düzeyleri farklılaşması Games-Howell Testi sonuçlarına göre Anadolu Lisesi öğrencileri ile Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin kaygı düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin kaygı düzeylerinin ($\bar{x}=35.18$) Anadolu Lisesi öğrencilerinin kaygı düzeyinden ($\bar{x}= 34.14$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4.4. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan başarı düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının genel not ortalamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 12 ve 13’te verilmiştir.

Tablo 12: Algılanan başarı düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek/Alt Boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	n	$\bar{x}$	Ss
Aile Etkisi	Düşük	48	8.95	4.79
	Orta	373	9.05	4.58
	Yüksek	292	8.33	4.36
Meslek Seçimi	Düşük	48	25.97	9.75
	Orta	373	25.88	9.53
	Yüksek	292	24.65	9.45
Toplam Kariyer Kaygısı	Düşük	48	34.93	12.16
	Orta	373	33.94	12.41
	Yüksek	292	32.99	11.78

Tablo 13: Algılanan başarı düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Aile Etkisi	Gruplararası	86.97	2	43.48	2.13	.11	.00
	Gruplariçi	14434.05	710	20.33			
	Toplam	14521.02	712				
Meslek Seçimi	Gruplararası	72.29	2	36.149	.39	.67	.00
	Gruplariçi	64326.77	710	90.601			
	Toplam	64399.07	712				
Toplam Kariyer Kaygısı	Gruplararası	235.88	2	117.94	.80	.45	.00
	Gruplariçi	104727.62	710	147.50			
	Toplam	104963.51	712				

*p < .05

Tablo 13'te verilen algılanan başarı düzeyine göre varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, not ortalamasına göre kaygı düzeyinin farklılaşmadığı görülmektedir (p>.05).

4.5. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Kariyer Kararı Vermeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının kariyer kararı verme durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar İçin t-Testi uygulanmış sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Kariyer Kararı Vermeye Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Kariyer Kararı	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	T	p	η^2
Aile Etkisi	Karar Veren	415	8.13	4.35	711	-4.38	.000**	.3
	Karar Vermeyen	298	9.62	4.59				
Meslek Seçimi	Karar Veren	415	22.06	8.79	626.72	-9.82	.000**	.7
	Karar Vermeyen	298	28.76	9.10				
Toplam Kariyer Kaygısı	Karar Veren	415	30.2	11.2	619.64	-9.31	.000**	.7
	Karar Vermeyen	298	38.3	11.8				

*p < .05

**p < .01

Tablo 14 incelendiğinde kariyer kararı verenlerin kariyer kaygısı puanı ortalamaları ($\bar{x}$ =30.2) ile kariyer kararı vermeyenlerin kariyer kaygısı puan ortalamaları ($\bar{x}$ =38.3) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{61964}=-9.31$, $p < .05$). Bu farklılık aile etkisi ve meslek seçimi alt boyutlarında da anlamlı düzeydedir ($p < .05$). Kariyer kararı vermeyenlerin kariyer kaygıları kariyer kararı verenlere göre anlamlı derecede yüksektir. Test sonucu etki büyüklüğüne bakıldığında ($\eta^2=.7$) bu farkın yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

4.6. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 15 ve 16'da verilmiştir.

Tablo 15: Algılanan Aile Gelir Düzeyin Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek/Alt Boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	n	$\bar{x}$	Ss
Aile Etkisi	Düşük	64	9.78	4.77
	Orta	538	8.74	4.46
	Yüksek	111	8.23	4.54
Meslek Seçimi	Düşük	64	28.85	9.32
	Orta	538	25.05	9.29
	Yüksek	111	22.78	10.32
Toplam Kariyer Kaygısı	Düşük	64	36.64	12.33
	Orta	538	33.80	11.79
	Yüksek	111	31.01	13.25

Tablo 16: Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Aile Etkisi	Gruplararası	95.57	2	48.78	2.4	.09	.00
	Gruplariçi	14423.45	710	20.31			
	Toplam	14521.02	712				
Meslek Seçimi	Gruplararası	755.31	2	377.65	4.21	.01*	.01
	Gruplariçi	63643.75	710	89.63			
	Toplam	64399.07	712				
Toplam Kariyer Kaygısı	Gruplararası	1353.09	2	676.547	4.6	.01*	.01
	Gruplariçi	103610.41	710	145.930			
	Toplam	104963.51	712				

*p < .05

Tablo 16’da verilen aile gelir düzeyine göre varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, aile gelir düzeyine göre meslek seçimi alt boyutu ve toplam kaygı düzeyinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p < .05). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için yapılan Tukey Testi analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Tukey Testi Sonuçları

	Aile Gelir Düzeyi (I)	AileGelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	p
Meslek Seçimi	Düşük	Orta	1.8	.38
		Yüksek	4.07*	.01
	Orta	Düşük	-1.8	.38
		Yüksek	2.27	.06
	Yüksek	Düşük	-4.07*	.01
		Orta	-2.27	.06
Toplam Kariyer Kaygısı	Düşük	Orta	2.83	.21
		Yüksek	5.62*	.01
	Orta	Düşük	-2.83	.21
		Yüksek	2.78	.80
	Yüksek	Düşük	-5.62*	.01
		Orta	-2.78	.08

p< .05

Tablo 17’de verilen aile gelir düzeyine göre kaygı düzeyleri farklılaşması TukeyTesti sonuçlarına göre aile gelir düzeyi düşük öğrencilerin meslek seçimi alt boyutu ve genel kariyer kaygı düzeyleri ile aile gelir düzeyi yüksek öğrencilerin kaygı düzeyleri

anlamli düzeyde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Algılanan aile gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinin algılanan aile gelir düzeyi yüksek olanlara göre anlamli düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.7. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19'un Günlük Yaşamını Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının COVID-19'un günlük yaşamlarını etkilemesine göre anlamli düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 18 ve 19'da verilmiştir.

Tablo 18: COVID-19'un Günlük Yaşamını Etkilemesi Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeyinin Betimsel İstatistikleri

Ölçek/Alt Boyutlar	COVID-19'un Günlük Yaşamını Etkilemesi	n	$\bar{x}$	Ss
Aile Etkisi	Hiç Etkilemedi	96	8.78	4.63
	Etkiledi	374	8.74	4.47
	Oldukça Etkiledi	243	8.77	4.54
Meslek Seçimi	Hiç Etkilemedi	96	23.78	9.59
	Etkiledi	374	24.27	9.15
	Oldukça Etkiledi	243	26.20	9.89
Toplam Kariyer Kaygısı	Hiç Etkilemedi	96	32.56	12.20
	Etkiledi	374	33.01	11.61
	Oldukça Etkiledi	243	34.97	12.82

Tablo 19: COVID-19'un Günlük Yaşamını Etkilemesi Düzeyine Göre Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyine Ait Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Aile Etkisi	Gruplararası	.224	2	.112	.005	.99	.00
	Grupları içi	14520.8	710	20.45			
	Toplam	14521.02	712				
Meslek Seçimi	Gruplararası	680.77	2	340.38	3.79	.02*	.01
	Grupları içi	63718.3	710	89.74			
	Toplam	64399.07	712				
Toplam Kariyer Kaygısı	Gruplararası	694.05	2	347.028	2.4	.09	.00
	Grupları içi	104.27	710	146.858			
	Toplam	104963.51	712				

* $p < .05$

Tablo 18’de verilen COVID-19’un günlük yaşamlarını etkileme düzeylerine göre varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, toplam kaygı düzeyinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$). Ancak meslek seçimi alt boyutuna bakıldığında anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir ($p < .05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla varyanslar homojen dağıldığı için Tukey Testi yapılmış sonuçları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: COVID-19’un Günlük Yaşamını Etkilemesi Düzeyine Göre Meslek Seçimi Alt Boyutuna Ait Tukey Analizi Sonuçları

	COVID-19’un Günlük Yaşamı Etkileme (I)	COVID-19’un Günlük Yaşamı Etkileme (J)	Ortalamalar Arası Fark (I- J)	p
Meslek Seçimi	Hiç Etkilemedi	Etkiledi	-4.91	.89
		Oldukça Etkiledi	-2.42	.09
	Etkiledi	Hiç Etkilemedi	.49	.89
		Oldukça Etkiledi	-1.93*	.04
	Oldukça Etkiledi	Hiç Etkilemedi	2.42	.09
		Etkiledi	1.93*	.04

$p < .05$

Tablo 19 incelendiğinde meslek seçimi alt boyutunda kariyer kaygısı düzeylerinin COVID-19’un günlük yaşamı etkilemesi düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p < .05$). Buna göre COVID-19’un günlük yaşamı oldukça etkilenenlerin etkilenenlere göre kariyer kaygısı düzeyi anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

4.8. Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19’un Aile İlişkilerini Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri puan ortalamalarının aile ilişkilerini etkilemesine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar İçin t-Testi uygulanmış sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19'un Aile İlişkilerini Etkilemesine Ait Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Ölçek/Boyutlar	COVID-19 Aile İlişkisi Etkisi	n	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p	η^2
Aile Etkisi	Etkilemedi	310	8.6	4.53	662.4	-.79	.42	.05
	Etkiledi	403	8.87	4.5				
Meslek Seçimi	Etkilemedi	310	23.95	9.65	654.2	-2.2	.02*	.17
	Etkiledi	403	25.56	9.35				
Toplam Kariyer Kaygısı	Etkilemedi	310	32.5	12.1	663.3	-2.06	.03*	.15
	Etkiledi	403	34.4	12				

*p < .05

Tablo 21 incelendiğinde COVID-19'un aile ilişkilerini etkileyenlerin meslek seçimi alt boyutu puanı ortalamaları ($\bar{x}$ =25.56) ile etkilenmeyenlerin meslek seçimi alt boyutu puan ortalamaları ($\bar{x}$ =23.95) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{6542}=-2.2$, $p < .05$). Aynı zamanda COVID-19'un aile ilişkilerini etkileyenlerin toplam kariyer kaygısı puanı ortalamaları ($\bar{x}$ =34.4) ile etkilenmeyenlerin toplam kariyer kaygısı puan ortalamaları ($\bar{x}$ =32.5) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t_{663.3}=-2.06$, $p < .05$). COVID-19'dan aile içi ilişkileri etkilenenlerin kariyer kaygısı düzeyleri etkilenmeyenlere göre anlamlı derecede yüksektir. Test sonucu etki büyüklüğüne bakıldığında ($\eta^2=.15$) bu farkın düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

4.9. Ergenlerde Aile Etkisi ve Umudun Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Bulgular

Aile etkisi, umut, cinsiyet ve kariyer kararı verme durumlarının kariyer kaygısını yordayıp yordamadığını belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu analizden önce ise normallik, doğrusallık, çoklu ortak doğrusallık, eş varyanslık analizleri kontrol edilmiş ve sağlanmıştır. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi öncesinde yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22: Ergenlerde Aile Etkisi, Umut, Cinsiyet ve Kariyer Kararı Vermenin Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Bulgular Havvane, tablo kaymış mı?

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Kariyer Kaygısı	1								
2.Bilgi Desteği	-.35*	1							
3.Finans Desteği	-.24*	.47	1						
4.Aile Beklentisi	.50*	-.23	-.28	1					
5.Değerler	.08	.12	-.01	.30	1				
6.Amaçlara Ulaşma Yolları	-.23*	.24	.23	-.09	.08	1			
7.Harekete Geçme Güdüsü	-.37*	.39	.29	-.11	.1	.56	1		
8. Cinsiyet	-.19*	.07	-.05	.00	.04	.09	.12	1	
9. Kariyer Kararı Verme	.33*	-.08	-.08	.14	.08	-.16	-.18	-.05	1

p< .05

Tablo 22’de görüldüğü üzere yapılan analizde kariyer kaygısı ile aile etkisi ve umudun arasındaki ilişkiye bakılan korelasyonda; kariyer seçiminde aile etkisi ölçeğinin (bilgi desteği, finans desteği, aile beklentisi, değerler) ve sürekli umut ölçeğinin (amaçlara ulaşma yolları ve harekete geçme güdüsü) alt boyutları ve kukla (dummy) değişken olarak cinsiyet ve kariyer kararı verme durumu dahil edilmiştir. Bu doğrultuda aileden gelen bilgi desteği ile kariyer kaygısı arasında negatif yönde anlamlı ve orta düzeyde ($r = -.35$, $p < .05$); finans desteği ve kariyer kaygısı arasında negatif yönde anlamlı ve zayıf düzeyde ($r = -.24$, $p < .05$); aile beklentisi ve kariyer kaygısı arasında pozitif, anlamlı ve güçlü düzeyde ($r = .50$, $p < .05$) bir korelasyon olduğu görülmüştür. Umudun alt boyutlarından olan amaçlara ulaşma yolları ile kariyer kaygısı arasında negatif yönde anlamlı ve zayıf düzeyde ($r = -.23$, $p < .05$); harekete geçme güdüsü ile kariyer kaygısı arasında ise negatif yönlü anlamlı düzeyde ve orta düzeyde ($r = -.37$, $p < .05$) bir korelasyon olduğu görülmüştür. Cinsiyet ile zayıf düzeyde ($r = -.19$) ve kariyer kararı verme ile orta düzeyde ($r = .33$) kariyer kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < .05$).

Aile etkisi, umut ve kariyer kararı verme durumlarının kariyer kaygısını yordayıp yordamadığını belirlemek için Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analizde orta düzeyde ($.30 < |r| < .49$) ve güçlü düzeyde

(.50 < |r| < 1) (Pallant, 2007) ilişkisi bulunan ve anlamlı düzeydeki değişkenler analize dahil edilmiştir (p < .05). Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23: Ergenlerde Kariyer Kaygısı Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	40.06	2.21	-	18.09	.00	-	-
Kariyer Kararı Verme	5.46	.72	.22	7.5	.00*	.33	.27
Aile Beklentisi	1.55	.11	.41	13.8	.00*	.50	.46
Bilgi Desteği	-.21	.04	-.15	-4.82	.00*	-.35	-.18
Harekete Geçme Güdüsü	-1.12	.16	-.22	-7.04	.00*	-.36	-.26
R=.64 R ² =.41							
F(4,708)=126 p=.00							

*p < .05

Ergenlerde kariyer kaygısı düzeyi ile kariyer kararı verme durumu, ailenin beklentisi, bilgi desteği, harekete geçme güdüsü değişkenleri ile birlikte anlamlı düzeyde bir ilişkiye sahiptir. Bu değişkenler birlikte, kariyer kaygısı düzeyindeki varyansın %41'ini açıklar.

Standartize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin kariyer kaygısı üzerindeki etkisi görece önlem sırası ile aile beklentisi, kariyer kararı verme durumu, harekete geçme güdüsü ve bilgi desteğidir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise, bu değişkenlerin tümünün anlamlı düzeyde kariyer kaygısını yordadığı görülmektedir (p < .05).

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada kızların kariyer kaygısı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu farklılaşmanın meslek seçimi boyutunda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde bu konuda yapılan çalışmalarda benzer sonuca ulaşıldığı görülmüştür (Akbaş, 2019; Daniels ve diğ., 2011). Akbaş (2019) tarafından yapılan çalışmada da meslek seçimi boyutunun benzer şekilde kızlarda daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alan yazında yapılan çalışmalarda cinsiyete dair yapılan karşılaştırmalar kısıtlıdır. Ülkemiz alan yazınında kariyer kaygısı ile ilgili yapılan üçüncü araştırma olması nedeniyle karşılaştırma kısıtlı durumdadır. Ancak genel olarak kadınların kaygı düzeylerinin erkeklerin kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür (Karakas, Arkar, 2012; Kuzu, Ergöl, 2019; Öztürk, 2018). Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumun kadın ve erkeğe biçtiği, kadın ve erkekten beklediği rollerdir (Dökmen, 2004). Kadınların kaygı seviyelerinin daha yüksek olması geleneksel rollerin baskınlığı ve toplumun kadından beklentilerine bağlanmaktadır (Landrine, Bardwell, Dean, 1988). Kariyer kaygısı bağlamında düşünüldüğünde de benzer bir yoruma gidilebilir ve toplumun kadına yüklediği rollerin yanında kariyeri de düşünmesi, geliştirmesi kadını kaygılandırmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada 11. ve 12. Sınıf öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinin 9. Sınıf öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde ise benzer konuda yapılan çalışmalarda sonucun benzeşmediği görülmüştür. Yapılan diğer çalışmalarda sınıf düzeyine göre kariyer kaygısı düzeyinde bir farklılaşma görülememiştir (Akbaş, 2019; Nalbantoğlu Yılmaz, Çetin

Gündüz, 2018). Diğer çalışmalarda farklılık görülmemesinin sebebi, her iki çalışmada da sadece 11. Ve 12. Sınıf öğrenciler ile çalışılmış olması olabilir. Bu çalışmada görülen farklılık, mesleki yaşantıya ve kariyer seçeneklerinin şekillenmesine yaklaşmanın kariyer kaygısını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. 9. Sınıf öğrencileri lisenin ilk dönemlerinde bulunduklarından bu dönemlerde ergenlerde kariyer hedefleri henüz şekillenmemiş olabilir. Liseden mezun olmaya yaklaşan öğrencilerin kariyer kaygılarının artması, üniversite seçiminin veya çalışma hayatına başlayacak olmanın bir getirisi olabilir.

5.3. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Okul Türüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin kariyer kaygısı düzeylerinin Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Akbaş'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada bu durumun tam tersi Anadolu Lisesi öğrencilerinin genel kariyer kaygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz, Gündüz 'ün (2018) yapmış olduğu diğer benzer çalışmada ise Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin kariyer kaygısı düzeyleri Fen Lisesi öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Araştırma sonuçlarının farklı olması çalışma grubunun farklı yaşam ve sosyo-ekonomik düzeye sahip olması, farklı sınıf düzeylerinde olmaları ile açıklanabilir. Bu araştırmada, Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha yüksek kariyer kaygısı yaşamaları, üniversiteye yerleşme oranlarının daha düşük olmasından ve meslek yaşamına daha erken başlamalarından kaynaklanıyor olabilir. Anadolu Lisesine giden öğrenciden daha düşük puanla meslek lisesine yönlenen öğrencinin de akademik başarısı daha düşük olması beklendiğinden üniversiteye giremeyecekleri düşüncesinin kaygıyı doğurması beklenebilir. Meslek lisesine giden öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin diğer gruptaki öğrencilere göre düşük olması (Eğitim Reformu Girişimi, 2015), ailelerde kısa yoldan meslek edinip para kazanmaya başlaması beklentisi oluşturabileceğinden ergeni kaygılandırıyor olabilir.

5.4. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Başarı Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada genel not ortalamasına göre ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin farklılık göstermediği görülmüştür. Literatüre bakıldığında ise Yılmaz, Gündüz'ün (2018) yapmış olduğu çalışmada algılanan başarı durumu ile kariyer kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan okul başarı düzeyi, düşük ve orta olan grupların yüksek olanlara göre aile etkisi boyutunda daha kaygılı oldukları görülmüştür. Meslek seçimi boyutunda ise algılanan başarı düzeyi orta olan öğrencilerin, yüksek olan öğrencilerden daha kaygılı oldukları görülmüştür. Araştırma sonuçları benzer araştırmalarda ortak değişkenlerin azlığı nedeniyle daha fazla kıyaslanamamaktadır. Bu araştırmada algılanan başarı düzeyine göre farklılık görülmemesinin örneklem grubunun farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Okul başarısından bağımsız bir şekilde kariyerlerine yön verecekleri düşüncesi öğrencileri kaygıdan uzaklaştırmış olabilir.

5.5. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Kariyer Kararı Vermeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada kariyer kararı verme durumu ile genel kariyer kaygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu anlamlılığın her iki alt boyutta da olduğu görülmüştür. Kariyer kararını henüz vermemiş olan ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin kariyer kararı veren ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Nalbantoğlu Yılmaz, Çetin Gündüz (2018)'ün tarafından yapılan araştırmada meslek seçimi boyutunda benzer sonuç görülürken aile etkisi boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kariyer kararı vermeyen öğrencilerin meslek seçimi alt boyutundaki kaygı düzeyleri kariyer kararı veren öğrencilerden daha yüksektir.

Yapılan çalışmalarda kariyer kararsızlığının bireyin durumluk ve sürekli kaygı düzeyini artırdığı görülmüştür (Campagna, Curtis, 2007; Peng, 2005; Vignoli, 2015). Bu araştırma sonucuna göre mesleğine karar veremeyen bireyin kariyeri ile ilgili kaygı yaşadığı görülmüştür. Kararsızlığın getirdiği belirsizlik sebebiyle ergenin kariyer kaygısı yaşadığı söylenebilir. Belirsizlikten kurtulan ergenin, kariyeri ile ilgili daha emin adımlarla ilerlemesinin ve kaygısının azalmasının beklendiği söylenebilir.

5.6. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin algılanan aile gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Algılanan aile gelir düzeyi ile kariyer kaygısı arasında negatif yönde bir farklılık olduğu görülmüştür. Alt boyutlara bakıldığında ise bu farklılaşmanın meslek seçimi boyutunda olduğu görülmektedir. Aile etkisi boyutunda ise herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır.

Literatüre bakıldığında bu değişkenlerle yapılmış bir çalışma bulunamamıştır. Gürsoy (2006) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin sosyoekonomik düzeye göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ergenin maddi sıkıntı çekmesi onun mesleki seçimini ve kariyer gelişimini olumsuz yönde etkilemekte ve onu gelecekle kaygıya sürüklediği görülmektedir (White, Rogers, 2000). Bu araştırmada da görülmüştür ki ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri de ailelerinin maddi gelirleri düştükçe artmaktadır. Refah düzeyi yüksek olan ergenin kariyeri ve meslek seçimi ile ilgili daha düşük kaygısı olmasının yaşam standartlarının onu korumasıyla ilgili olmasına bağlanabilir. Oysa aile gelir düzeyi düşük olan ergen, kendini ve ailesini daha iyi bir maddi gelir düzeyine yükseltecek mesleği seçmek ve kariyerini yapılandırmak için kaygı içerisinde olduğu düşünülebilir.

5.7. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19 Pandemisinin Günlük Yaşamı Etkilemesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada COVID-19'dan günlük yaşamı daha çok etkilenen ergenlerin meslek seçimi alt boyutunda daha yüksek kaygı besledikleri görülmüştür. Literatürde COVID-19 araştırmaları yeni olmakla beraber kaygı üzerine farklı yaş gruplarıyla yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Arısoy, Pepe, Karaoğlu, 2020; Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020; Wang ve diğ., 2020). Aynı zamanda ülkemizde COVID-19 korkusunu ölçmek amacıyla ölçek uyarlama (Satıcı ve diğ., 2020) ve koronavirüs anksiyete ölçeği geliştirme çalışmaları yapılmıştır (Biçer ve diğ., 2020).

COVID-19 pandemisinin getirdiği birçok fiziksel ve zihinsel sorunlar bulunmaktadır (Biçer ve diğ., 2020). Bununla beraber COVID-19 pandemisinin ruh sağlığı ile ilişkisi üzerine henüz çalışmalar yeterli değildir (Garfin, Thompson, Alison, 2018). Bu

araştırmada da görülmüştür ki, COVID-19 salgınından günlük yaşamı daha çok etkilenen ergenlerin kariyer kaygısı boyutları da daha yüksektir COVID-19 ile beraber okullara önce ara verilmiş daha sonra uzaktan eğitim dönemine geçilmiştir. Bu durumda günlük yaşamının çoğu zamanını okulda geçiren ergenler uzaktan eğitime başlamış ve COVID-19 pandemisinin getirdiği belirsizlikle kalmışlardır. Belirsizlik kaygının en önemli besleyicilerinden biridir ve yapılan çalışmalarda belirsizliğin kaygıyı doğurduğu görülmüştür (Bailey ve diğ., 2009). Bu belirsizliğin içerisindeki her birey gibi ergenlerin de kaygı içerisinde olması ve bu kaygılarını meslek seçimi boyutunda yaşamaları beklenebilir.

5.8. Ergenlerin Kariyer Kaygısı Düzeyinin COVID-19 Pandemisinden Aile İlişkilerinin Etkilenmesine Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada COVID-19 pandemisinden aile ilişkileri etkilenme durumuna göre ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin genel olarak ve meslek seçimi alt boyutunda anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Aile ilişkileri etkilenen ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında ise COVID-19 sürecinde evde daha çok vakit geçiren aile ilişkilerini konu alan ve bu durumun karikatürlerde nasıl ele alındığını inceleyen araştırmaya rastlanmıştır (Küçükşen, 2020). İlgili araştırmada da aile bireylerinin evde hiç olmadığı kadar zaman geçirmesine vurgu yapılmıştır. Bu araştırmada da görülmüştür ki, ergenlerin aile ilişkilerinin etkilenmesi kariyer kaygısı düzeyleri üzerine de yansımaktadır. Bu durum uzaktan eğitimlerine devam eden ergenlerin evde ve dolayısıyla aileleriyle daha çok vakit geçirmelerine bağlanabilir. Meslek seçimi boyutunda anlamlı ilişki bulunup aile etkisi boyutunda ilişki bulunamaması çalışmanın dikkat çeken sonuçları arasındadır.

5.9. Ergenlerde Kariyer Kararı Verme Durumu, Aile Etkisi Ve Umut Düzeylerinin Kariyer Kaygısını Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada standart regresyon analizi ile ergenlerde kariyer kaygısının yordayıcılarının neler olduğuna bakılmış aile etkisi ve umut düzeyinin kariyer kaygısını ne kadar etkilediği ve toplam açıklanan varyansın miktarını öğrenmek hedeflenmiştir. Elde edilen bulgulara göre kariyer kaygısının üzerindeki yordayıcı değişkenlerin göreceli önem sırası kariyer kararı verme durumu, aile beklentisi, bilgi

desteği ve harekete geçme güdüsüdür. Sonuç olarak bu değişkenlerin ergenlerde kariyer kaygısı düzeyindeki varyansın %41'ini açıkladığı görülmüştür.

Alanyazın incelendiğinde kariyer kaygısını kariyer kararı ve kariyer kararı vermeyi ele alan araştırmaların da benzer sonuca ulaştığı görülmüştür (Campagna, Curtis, 2007; Hawkins ve diğ., 1977; Nalbantoğlu Yılmaz, etin Gündüz, 2018; Vignoli, 2015). Ancak aile etkisi ve umut düzeylerinin boyutlarına dair çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmada görülmüştür ki, ergenlerde kariyer kaygısı düzeylerinin kariyer kararı verme, aile beklentisi, bilgi desteği ve harekete geçme güdüsü ile açıklanabilir. Bu bağlamda ergenlerin kariyer kararı vermeleri, ailelerin beklentilerinin normalleşmesi ve bilgi desteklerinin artması ile harekete geçme güdüsü anlamında umudu yükselen öğrencilerin kariyer kaygılarının da azalacağı yorumlanabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın sonucunda;

1. Kız ergenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin erkek ergenlere göre; liseden mezun olmaya daha yakın sınıflardaki ergenlerin alt sınıftakilere göre; Mesleki Teknik Anadolu Lisesi'ndeki ergenlerin Anadolu Lisesi'ndeki ergenlere göre; kariyer kararı vermeyenlerin kariyer kararı verenlere göre; algılanan aile gelir düzeyi düşük olanların aile gelir düzeyi yüksek olanlara göre; COVID-19 Pandemisinden aile ilişkileri etkilenenlerin etkilenmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

2. Kariyer kararı verme durumunun, aile etkisi etkisi ve umut düzeylerinin ergenlerin kariyer kaygısı üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu bulunmuştur. Yordayıcı değişkenlerin, kariyer kaygısı düzeyindeki varyansın %41'ini açıkladığı bulgusu elde edilmiştir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ile ilgili ve yeni yapılacak çalışmalara öneriler bulunmaktadır.

6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın sonuçlarına göre kız ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri erkek ergenlerden anlamlı şekilde daha yüksektir. Kariyer hayatına erkeklerden daha sonra dahil olan kadınların üzerindeki stres ve baskıyı azaltmak ve günümüzde hala devam eden toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargıların kırılmasına yönelik tüm cinsiyetlerle çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2. Araştırma sonuçlarına göre liseden mezun olmaya yaklaşan ergenlerde kariyer kaygısı düzeylerinin anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür. Son sınıfa yaklaşan öğrencilerle kariyer kaygısını azaltıcı mesleki rehberlik çalışmalarının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda okul türlerine göre de kariyer kaygısı düzeyinin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Okul türlerine göre farklı sınıf düzeylerinde kaldırılan rehberlik ve yönlendirme saatlerinin müfredata eklenmesinin ergenlerin kariyer kaygısının azalmasında faydalı olabilir.

3. Araştırma sonuçlarına göre kariyer kararı veren ergenlerin kariyer kaygısı düzeyleri kariyer kararı vermeyenlerden anlamlı düzeyde düşüktür. Karar verme becerilerinin artırılmasına yönelik rehberlik faaliyetlerine daha çok yer vermenin bu konuda önemli olduğu düşünülmektedir.

4. Araştırma sonuçlarına göre aile gelir düzeyi düştükçe kariyer kaygısı düzeyinin arttığı görülmüştür. Bu durum göz önüne alındığında aile gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin çeşitli burs olanaklarına yönlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

5. Araştırma sonuçlarına göre COVID-19 Pandemisinin ergenlerin günlük yaşamını ve aile ilişkilerini etkilediği ve etkilenenlerin kariyer kaygısı düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Bu doğrultuda COVID-19 sürecine özel kariyer kaygısını azaltıcı ve COVID-19 Pandemisinin getirdiği kaygılara yönelik çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

6. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerde kariyer kaygısı düzeyini kariyer kararı verme durumu, ailenin beklentisi, bilgi desteği, harekete geçme güdüsü değişkenlerinin yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla kariyer kaygısı düzeyini azaltmak hedeflendiğinde; kariyer kararı vermeye, kariyer seçenekleri ve gelişimi ile ilgili bilgi vermeye, ailelerle ortak çalışmaya, harekete geçmeyi güdüleyici etkinlikler ergenlik dönemindeki bireylerle yapılmalıdır.

6.2.2. Yeni Yapılacak Çalışmalara Yönelik Öneriler

Yeni yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler bu bölümde sunulmuştur.

1. Ergenlerde kariyer kaygısı ile çalışmalar ülkemizde kariyer ve kaygı ayrı ayrı ele alınarak işlenmiş olup kariyer kaygısı kavramı yeni çalışılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda benzer araştırmaların artışı literatürde karşılaştırma olanağı sağlayacaktır.

2.Bu araştırmada lise dönemindeki ergen bireylerle çalışılmıştır. Gelecek araştırmalarda yaş grubu genişletilerek daha geniş bir kitleye ulaşılabilir.

3. Bu araştırmaya katılan ergenler COVID-19 döneminde uzaktan eğitimine devam ettikleri için normal kaygı düzeylerinden daha yüksek bir kaygıya sahip olabilirler. Pandemi sonrasında yapılacak araştırmalarla karşılaştırıldığında bu değişkenin etkisi göz önüne alınması önerilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Malike Göncü. 2019. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısı Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akman, Yasemin, Fidan Korkut. 1993. Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma. **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 9: 193–202.
- Aktaş, Aykut. 2018. Lise Öğrencilerinin Kariyer Hedeflerinde Aile Etkisi ve Akılcı Olmayan İnançların Rolü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Alkan, Neşe. 2014. Üniversite Adaylarının Bölüm Tercihleri: Bir Kariyer Araştırma Yöntemi Olarak Bölüm Tanıtımları. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, c. 5. s. 41: 61-74–74.
- Amundson, Norman. E., Kurt Penner. 1998. Parent Involved Career Exploration. **The Career Development Quarterly**. c. 47: 135-144.
- Arısoy, Abdullah, Osman Pepe, Barış Karaoğlu. 2020. COVID-19 Sürecinde Futbola Dönüş Öncesi Futbolcuların Durumluk Kaygı Düzeyleri İle Psikolojik Performansları Arasındaki İlişki Belirlenmesi: Isparta Örneği. **Yalvaç Akademi Dergisi**, c. 5. s. 1: 55-63.
- Arseven, Ali. 1986. Çocukta Benlik Gelişimine Ailenin Etkisi Ve Çocuğun Okuldaki Başarısı. **Eğitim ve Bilim**. c. 10. s. 60: 11–17.
- Ayyıldız, Yasemin. 2015. Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşsizlik Kaygılarının İncelenmesi. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 3. s. 20: 175–187.
- Babyak, A. Michael. C. R. Snyder, Lauren Yoshinobu. 1993. Psychometric Properties Of The Hope Scale: A Confirmatory Factor Analysis. **Journal of Research in Personality**. c. 27. s. 2: 154–169.
- Bacanlı, Feride. 2012. Özellik-Faktör Uyumlu Kuramlar. **Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya**. ed. Binnur Yeşilyaprak. 3.

- bs. Ankara: Pegem Akademi: 90-133.
- Bacanlı, Feride, Mustafa Sürücü. 2011. İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle Ebeveynle Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 9. s. 4: 679–700.
- Bailey Jr. D. E., Lawrence Landerman, Julie Barroso, Patricia Bixby, Merle H. Mishel, Andrew J. Muir, Lisa Strickland, Elizabeth Clipp. 2009. Uncertainty, Symptoms, and Quality of Life in Persons With Chronic Hepatitis C. **Psychosomatics**. c. 50 s. 2: 138-146.
- Bakırcıoğlu, Rasim. 2016. **Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü**. 2. bs. Anı Yayıncılık.
- Bandura, Albert. 1998. Cognitive, Health Promotion From The Perspective of Social Theory. **Psychology and Health**, c. 13: 623–649.
- Beck, Aaron, T. Epstein Norman, Brown Gary, Steer Robert A. 1988. An Inventory for Measuring Clinical Anxiety: Psychometric Properties. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 56. s. 6: 893–897.
- Biçer, İsmail, Cuma Çakmak, Halil Demir, Mehmet Emin Kurt. 2020. Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi**. c. 25: 216-225.
- Biçkur, Burçin. 2015. Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı ve Anne-Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bingöl, Duran. 2006. **İnsan Kaynakları Yönetimi** 6. bs. İstanbul: Arıkan Basım.
- Bryant, Brenda, Zvonkovic Anisa, M. Reynolds Paula. 2006. Parenting in Relation To Child and Adolescent Vocational Development. **Journal of Vocational Behavior**. c. 69. s. 1: 149–175.
- Bursal, Murat. 2017. **SPSS İle Temel Veri Analizleri**. Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Şener. 2002. **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik. Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum**. Ankara: Pegem Akademi.
- Campagna, C. G. Giuseppinai, Guy J. Curtis. 2007. So Worried I Don't Know What to be: Anxiety is Associated With Increased Career Indecision and Reduced

- Career Certainty. **Australian Journal of Guidance & Counselling**, c. 17 s.1: 91–96.
- Candan, Kerim, Ali Fuat Yalçın. 2018. Ergenlerin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Sosyal İlişki Unsurları ve Umut Düzeyi İle İlişkisinin İncelenmesi. **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**. c.9 s. 16: 321-348.
- Cesur, Gizem, Neslihan Sayraç, Ece Korkmaz. 2018. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Bilinçli Farkındalığın Rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 33. s. 81: 97–112.
- Çetin Gündüz, Hicran, Funda Nalbantoğlu Yılmaz. 2016. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 12. s. 3: 1008–1022.
- Çoban, Aysel Figen, Figen Çok. 2011. Ergenlerin Kariyer Gelişiminde Medyanın Rolü. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. c. 36. s. 389: 4–12.
- Cooper, Arnold M. 1985. Will Neurobiology Influence Psychoanalysis? **American Journal of Psychiatry**. c. 142. s. 12: 1395–1402.
- Corey, Gerald. 2008. **Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları**. çev. Tuncay Ergene. Ankara: Metis Yayınları.
- Coşgun, Hüseyin, Rıza Demir. 2019. Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlük Düzeylerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi.
- Cüceloğlu, Doğan. 2010. **İnsan ve Davranışı** 15. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Curry, Lewis A., C. R. Snyder, David L. Cook, Brent C. Rubby, Michael Rehm. 1997. Role Of Hope in Academic and Sport Achievement. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 73: 1257–1267.
- Daniels, Lia M., Tara L. Stewart, Robert H. Stupnisky, Raymond Perry. 2011. Relieving Career Anxiety And Indecision: The Role Of Undergraduate Students' Perceived Control And Faculty Affiliations. **Soc Psychol Educ**. c. 14: 409–426.
- Demir, Volkan. 2017. Bilinçli Farkındalık Temelli Bilişsel Terapi Programının Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerine Etkisi. **Uluslararası Toplum**

Araştırmaları Dergisi. c. 7 s. 7: 98–118.

Denizli, Serkan. 2004. The Role of Hope and Study Skills in Predicting Test-Anxiety Levels of University Students. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dökmen, Zehra Y. 2004. **Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar.** Ankara: Sistem Yayıncılık.

Dursun, Asiye, Ahmet Kara. 2019. Ortaöğretim Öğrencilerinde Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcısı Olarak Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.** c. 17 s. 1: 39–55.

Duru, Hazel. 2019. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunlukları, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ve Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinlikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekiz, Tutku, Ebrar İlman, Elif Dönmez. 2020. Bireylerin Sağlık Anksiyetesi Düzeyleri İle COVID-19 Salgını Kontrol Algısının Karşılaştırılması. **Uluslararası Sağlık Yönetimi Ve Stratejileri Araştırma Dergisi.** c. 6. s. 1: 139-154.

ERG. 2015. **Meslek Liselerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu.** İstanbul http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/CEV_ERG_RAPORU_WEB.PDF [25.05.2020].

Etikan, İlker, Suleiman Abubakar Musa, Rukayya Sunissi Alkassim. 2016. Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. **American Journal of Theoretical and Applied Statistics.** c.5 s.1: 1–4.

Field, Andy. 2013. **Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics.** Sage.

Fouad, Nadya A., Elizabeth W. Cotter, Mary E. Fitzpatrick, Neeta Kantamneni, Laura Carter, Steve Bernfeld. 2010. Development and Validation of the Family Influence Scale. **Journal of Career Assessment.** c. 18 s. 3: 276–291.

Gallagher, Mathew W., Laura J. Long, Angela Richardson, Johann D'Souza, James F. Boswell, Todd J. Farchione, David H. Barlow, D. 2020. ScienceDirect Examining Hope as a Transdiagnostic Mechanism of Change Across Anxiety

- Disorders and CBT Treatment Protocols. **Behavior Therapy**. c. 51 s. 1: 190–202.
- Garfin, Dana Rose, Rebecca R. Thompson, E. Alison Holman. 2018. Acute Stress And Subsequent Health Outcomes: A Systematic Review. **Journal Of Psychosomatic Research**. c. 112: 107-113.
- Geçtan, Engin. 2013. **Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar**. 16. bs. Ankara: Metis Yayınları.
- Gerçek, Merve. 2018. Mesleki Kaygı Ve Kariyer Uyumluluğu Arasındaki İlişkiler: Öğretmen Adayları Açısından Bir İnceleme. **Trakya University Journal of Social Science**. c. 20. s. 2: 297-312.
- Ginzberg, Eli., Sol W. Ginsburg, Sidney Axelrad, John L. Herma. 1951. **Occupational Choice: An Approach to a General Theory**. New York: Columbia University Pres.
- Gök, Ümit. 2018. Kariyer Karar Verme Programının 8.Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ve Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökce, Zekeriya, Zeliha Traş. 2017. Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 15. s. 1: 58–69.
- Güler, Deniz, Gülfem Çakır. 2013. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygısını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 4. s. 39: 82–94.
- Gürsoy, Figen. 2006. Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin incelenmesi. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 15 s. 2: 183–190.
- Hawkins, John G., Richard W. Bradley, Gordon W. White. 1977. Anxiety and the Process of Deciding About a Major and Vocation. **Journal of Counseling Psychology**. c. 24. s. 5: 398–403.
- Irving, Lori M., C. R. Snyder, J. Jeffrey Crowson, Jr. 2008. Hope and Coping with Cancer by College Women. **Journal Of Personality**. c. 66. s. 2: 195-214.

- Kabakçı, Ömer Faruk, Tarık Totan. 2013. Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerilerinin Çok Boyutlu Yaşam Doyumuna ve Umuda Etkisi. **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**. c. 6. s. 1: 40–61.
- Karakaş, Ahmet Canan. 2013. Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi "Sakarya İli Örneği". **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**. c. 2. s. 1: 135–157.
- Karakas, Simge, Haluk Arkar. 2012. Depresyon ve Kaygının Yordayıcısı Olarak Mizaç ve Karakter Boyutları. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 27. s. 69: 21–34.
- Karasar, Niyazi. 2013. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kavut, Sevgi. 2018. Karen Horney Ve Nevrotik Kişilik Üzerine Bir Araştırma: Blue Jasmine Örneği. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 11. s. 55: 512–524.
- Kaya, Mevlüt, Kübra Varol. 2004. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Ve Kaygı Nedenleri "Samsun Örneği". **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c. 17. s. 17: 31–63.
- Keller, K. Briana, Susan C. Whiston. 2008. The Role Of Parental Influences On Young Adolescents' Career Development. **Journal of Career Assessment**. c. 16. s. 2: 198–217.
- Kepir, Dursun Didem. 2011. Üniversite Adaylarında Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Mesleki Olgunluk Ve Umut Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kemer, Gülşah. 2006. The Role Of Self-Efficacy, Hope, And Anxiety In Predicting University Entrance Examination Scores Of Eleventh Grade Students. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kemer, Gülşah, Gökhan Atik. 2012. Hope and Social Support in High School Students from Urban and Rural Areas of Ankara, Turkey. **Journal of Happiness Studies**. c. 13. s. 5: 901–911.
- Kılıç, Selim. 2013. Örneklem Yöntemleri. **Journal of Mood Disorders**. c.3 s.1:44–47.
- Kierkegaard, Soren. 2003. **Kaygı Kavramı**. çev Türkler Armaner. Ankara: Türkiye

İş Bankası Yayınları.

Kim, Shin-ye, Taeyong Ahn, Nadya Fouad. 2016. Family Influence on Korean Students' Career Decisions: A Social Cognitive Perspective. **Journal of Career Assessment** c. 24 s. 3: 513-526.

Krumboltz, John D. 1994. The Career Beliefs Inventory. **Journal of Counseling and Development**. c. 72. s. 4: 424-428.

_____. 1998. Serendipity is not Serendipitous. **Journal of Counseling Psychology**. c. 45: 390-392.

Krumboltz, John, Roger L. Worthington. 1999. The School-to-Work Transition From a Learning Theory Perspective. **The Career Development Quarterly**. c. 47. s. 6: 312-325.

Kuzgun, Yıldız. 2008. **Meslek Danışmanlığı: Kuramlar Uygulamalar**. Ankara: Nobel Yayınevi.

_____. 2009. **Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş**. 4. bs. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kuzu, Ayşe, Şule Ergöl. 2019. Üniversite Öğrencilerinin İş Yaşamına İlişkin Kaygı Düzeyleri Ve Etkileyen Faktörler. **İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**. c. 21. s. 4: 135-145.

Küçükşen, Kübra. 2020. COVID-19 Günlerinde “Ev Halleri”nin Karikatürlere Yansıması Göstergebilimsel Bir Analiz. **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**. c. 7. s. 6: 38-57.

Lagacé-Séguin, Daniel, Marc Robert L. D’Entremont. 2010. A Scientific Exploration Of Positive Psychology In Adolescence: The Role Of Hope As A Buffer Against The Influences Of Psychosocial Negativities. **International Journal of Adolescence and Youth**. c.16. s. 1: 69-95.

Landrine, Hope, Stephan Bardwell, Tina Dean. 1988. Gender Expectations For Alcohol Use: A Study Of The Significance Of The Masculine Role. **Sex Roles**. c. 19. s. 11-12: 703-712.

Lindstrom, Lauren, Bonnie Doren, Jennifer Metheny, Pam Johnson, Claire Zane. 2007. Transition to Employment: Role of the Family in Career

- Development. **Exceptional Children**. c. 73. s. 3. 348-366.
- Malach-Pines, Ayala, Oreniya Yafe-Yanai. 2001. Unconscious Determinants of Career Choice and Burnout: Theoretical Model and Counseling Strategy. **Journal of Employment Counseling**. c. 38. s. 4: 170–184.
- Mallet, Pascal. 2002. Thoughts Of Future Academic And Professional Careers Arouse Anxiety During Adolescence: The Development Of A Major Form Of Social Anxiety. **Carri  rologie**. c. 8: 599– 618.
- Manav, Faruk. 2011. Kaygı Kavramı. **Toplum Bilimleri Dergisi**. c. 5. s. 9: 201-2011.
- Mercan, Oğuz. 2019. Ergenlerde Karar Verme Stilllerinin   znel İyi Oluş Ve Umut İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mert, Abdullah, Ay  enaz Ekin Duman, Meliha Kahraman. 2019. Ortaöğretim   ğrencilerinde Kariyer Karar Verme   z-Yeterli  ğinin Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı ve Algılanan Sosyal Destek. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 16. s. 1: 594–619.
- Mitchell, Lynda K., John D. Krumboltz. 1987. The Effects Of Cognitive Restructuring And Decision-Making Training On Career Indecision. **Journal of Counseling and Development**. c. 66: 171–174.
- Murdock, Nancy L. 2013. **Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları**. ed. Füsun Akkoyun. 2. bs. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Nalbantoğlu Yılmaz, Funda, Hicran   etin Gündüz. 2018. Lise   ğrencilerinin Kariyer Kaygılarının   e  itli Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 18. s. 3: 1585–1602.
- Okutan, Elvan, Malike Göncü Akbaş. 2019. 15-24 Yaş Arası   ğrencilerin Kariyer Kaygılarını İncelemeye Yönelik Literatür Araştırması. **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**. c. 7. s. 1: 33–41.
-   zdemir Yaylacı, Gaye. 2007. İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi Ve Danı  şmanlı  ı. **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (Bilig)**. c. 40: 119–140.
-   zzorlu, Esengül. 2018. Ortaokul   ğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının Algıladıkları Anne-Baba Tutumları ve Denetim Odağı

- Açısından İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztemel, Kemal. 2013. Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyet. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 11 s. 3: 241–257.
- _____. 2019. **Kariyer Planlama ve Geliştirme** 1. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, Asena. 2018. Üniversite Öğrencisi Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Algısının Anksiyete Ve Öfke Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özünlü, Mehmet Berkay, Feride Bacanlı. 2015. Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği'nin Lise Öğrencileri İçin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 13. s. 1: 13–32.
- Peng, Huiling. 2005. Reduction in State Anxiety Scores of Freshmen through a Course in Career Decision. **International Journal for Educational and Vocational Guidance**. c. 5. s. 1: 293–302.
- Pisarik, Cristopher T., P. Clay Rowell, Laura K.A. Thompson. 2017. A Phenomenological Study of Career Anxiety Among College Students. **National Career Development Association**. c. 65. s. 12: 339–352.
- Pişkin, Metin. 2002. Çocuğun Kariyer Planlamasında Ailenin Rolü. 2001 yılı Aile Raporu içinde. Ankara.
- Roe, Anne. 1956. Early determinants of vocational choice. **Journal of Counseling Psychology**. c. 4: 212-217.
- Rogers, Mary. E, Peter A. Creer, Anna Praskova. 2016. Parent and Adolescent Perceptions of Adolescent Career Development Tasks and Vocational Identity. **Journal of Career Development**. c. 45. s. 1: 1–16.
- Sarı, Serkan Volkan. 2011. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleğe Karar Verme Özyeterliliklerinin Yordamasında Umut, Kontrol Odağı Ve Çok Boyutlu Mükemmeliyetçiliğin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, Serkan Volkan, Mustafa Şahin. 2012. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleğe Karar Verme Öz-Yeterliliklerini Yordamada Umut Ve Kontrol Odağının Rolü.

- Seçer, İsmail. 2013. **SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi : Analiz ve Raporlaştırma**. Anı Yayıncılık.
- Şen, Ali. 2017. Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Duygusal Zeka ve A Tipi Kişilik İle İlişkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Sharf, Richard S. 2017. **Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması**. ed. Feride Bacanlı, Kemal Öztemel. 1. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Siyez, Diğdem Müge. 2012. Gelişimsel Yaklaşımlar. **Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya**. ed. Binnur Yeşilyaprak. 3. bs. Ankara: Pegem Akademi: 172–217.
- Snyder, Charles Richard, David B. Feldman, Julia D. Taylor, Lisa L. Schroeder, Virgil H. Adams III. 2000. The Roles of Hopeful Thinking in Preventing Problems and Enhancing Strengths. **Applied and Preventive Psychology**. c. 9: 249–270.
- Snyder, Charles Richard, Cheri Harris, John R. Anderson, Sharon A. Holleran, Lori M. Irving, Sandra T. Sigmon, Lauren Gibb Yoshinobu, Langel June, Pat Harney. 1991. The Will And The Ways: Development and Validation of an Individual-Differences Measure of Hope. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 60. s. 4: 570–585.
- Snyder, Charles Richard, Hal S. Shorey, Jennifer Cheavens, Kimberley Mann Pulvers, Virgil H. Adams III, Cynthi Wiklund. 2002. Hope And Academic Success İn College. **Journal of Educational Psychology**. c. 94: 820–826.
- Sümer, Nebi, Meltem Anafarta Sendag. 2009. Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı Ve Kaygı. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 24. s. 63: 86–103.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. [28.04.2020] <https://sozluk.gov.tr>
- Turner, Sherri L., Annette Alliman-Brissett, Richard T. Lapan, Sharanya Udipi, Damla Ergun. 2003. The Career-Related Parent Support Scale. **Measurement and Evaluation in Counseling and Development**. c. 36. s 2: 83–94.

- Turner, Sherri L., Richard T. Lapan. 2002. Career Self-Efficacy And Perceptions Of Parent Support İn Adolescent Career Development. **The Career Development Quarterly**. c. 51: 44-55.
- Turner, Erlanger. A., Megan Chandler, Robert W. Heffer. 2009. The İnfluence Of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance İn College Students. **Journal of college student development**. c. 50. s. 3: 337-346.
- Uzun Özer, Bilge. 2009. Bir Grup Lise Öğrencisinde Akademik Erteleme Davranışı:Sıklığı, Olası Nedenleri ve Umudun Rolü. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 4. s. 32: 12–19.
- Vignoli, Emmanuelle. 2015. Career İndecision And Career Exploration Among Older French Adolescents: The Specific Role of General Trait Anxiety and Future School And Career Anxiety. **Journal of Vocational Behavior**. c. 89: 182–191.
- Vignoli, Emmanuelle., Sandrine Croity-Belz, Valerie Chapeland, Anne de Fillipis, Martine Garcia. 2005. Career Exploration İn Adolescents: The Role of Anxiety, Attachment, and Parenting Style. **Journal of Vocational Behavior**. c. 67. s. 2: 153–168.
- Watkins Jr, C. Edward. 1993. Psychodynamic Career Assessment: an Adlerian Perspective. **Journal of Career Assessment**. c. 1. s. 4: 355–374.
- White, Lynn, Stacy G. Rogers. 2000. Economic Circumstances and Family Outcomes: A Review Of The 1990s. **Journal of Marriage and the Family**. c. 62: 1035–1051.
- Yazgan İnanç, Banu, Eşef Ercüment Yerlikaya. 2013. **Kişilik Kuramları**. 2. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Yerlikaya, İbrahim. 2006. Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım ve Hobi Terapiye Dayalı “Umut Eğitimi Programları”nın İlköğretim Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yeşilyaprak, Binnur. 2012. Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş. **Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya**. ed. Binnur Yeşilyaprak. 3. bs. Ankara: Pegem Akademi.

- Yıldırım, Selami. 2018. Ergenlerin Öznel İyi Oluş ve Anne Baba Tutumları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, Mehmet Ali. 2019. Bilişsel Terapi. **Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları Örnek Uygulamalarla Temel ve Güncel Kuramlar**. ed. Zeynep Karataş, Yasemin Yavuzer. 2. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz Aynur. 2019. Öğretmen Adaylarının Kariyer Streslerinin Karma Araştırma Yaklaşımı İle İncelenmesi. **Türk Spor Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 1: 93-105.
- Wang, Cuiyan, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Linkang Xu, Roger S. McIntyre, Faith N. Choo, Bach Tran, Roger Ho, Vijay Sharma, Cyrus Ho. 2020. A Longitudinal Study On The Mental Health Of General Population During The COVID-19 Epidemic In China. **Brain, Behavior, And Immunity**. c. 87: 40-48.

EKLER

Ek 1. Gönüllü Katılım Formu

Öğrencilerin kariyer kaygıları, aile desteği ve umutları

Sevgili Öğrenciler,
Aşağıdaki sorular, lise öğrencilerinin kariyer kaygıları, aile desteği ve umutları hakkında yürütülen bilimsel bir araştırma kapsamındadır. Size ait açık kimlik bilgileri sorulmamaktadır. Cevaplarınız yalnızca bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Tüm soruları cevaplamanız çok önemlidir. Soruları cevaplamak yaklaşık 5-7 dakikanızı alacaktır. Kendinize en çok uyan, en gerçekçi cevabı işaretlemenizi rica ederim.

Bu araştırma ve sonuçları hakkında bilgi almak isterseniz, havvanesama@gmail.com adresine e-posta gönderebilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Psk. Dan. Havvane ŞAMA
Yıldız Teknik Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Araştırmayla ilgili bilgi verildi, tüm sorularım cevaplandı, araştırmaya katılmayı ve sonuçlarının bilimsel çalışmalarda kullanılmasını,

☐ Kabul ediyorum

Win
Wind

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyet *

Kısa yanıt metni

2. Sınıf *

☐ 9

☐ 10

☐ 11

☐ 12

3. Okul Türü *

☐ Mesleki Teknik Anadolu Lisesi

☐ İmamhatip Anadolu Lisesi

☐ Anadolu Lisesi

☐ Fen Lisesi

4. Uyruk *

☐ TC

☐ Diğer...

5. Genel not ortalamanız *

- ☐ Oldukça düşük
- ☐ Düşük
- ☐ Orta
- ☐ Yüksek
- ☐ Oldukça yüksek

6. Hangi mesleği seçeceğinize *

- ☐ Karar verdim
- ☐ Karar vermedim
- ☐ Kararsızım ve karar verebileceğimi sanmıyorum
- ☐ Puanım belli olunca karar veririm
- ☐ Diğer

7. Ailenizin aylık gelir düzeyi *

- ☐ Oldukça düşük
- ☐ Düşük
- ☐ Orta
- ☐ Yüksek
- ☐ Oldukça yüksek

8. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? *

- ☐ Evet
- ☐ Hayır
- ☐ COVID-19 Salgınından önce çalışıyordum

9. Kariyer seçeneklerinizi (meslekler, bölümler, iş olanakları vb) nereden öğrendiniz? (Birden fazla * işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Aile
- ☐ Okul
- ☐ Sosyal Medya
- ☐ Arkadaş Çevresi
- ☐ Diğer...

10. Kariyerle ilgili kararlarınızı aileniz size bırakır mı? *

- ☐ Evet
- ☐ Hayır
- ☐ Fikrim yok

11. Kariyerle ilgili kararlarınızda model aldığınız kişi/ kişiler var mı? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz) *

- ☐ Model aldığım kişi yok
- ☐ Annem
- ☐ Babam
- ☐ Öğretmenim
- ☐ Arkadaşım
- ☐ Dizi-Film karakteri
- ☐ Diğer...

12. COVID-19 (Korona virüs) küresel salgını günlük yaşamınızı nasıl etkiledi? *

- ☐ Hiç etkilemedi
- ☐ Etkiledi
- ☐ Oldukça etiledi

13. Evinizde sağlık çalışanı var mı? *

- ☐ Var
- ☐ Yok

14. COVID-19 küresel salgını aile ilişkilerinizi nasıl etkiledi? *

- ☐ Hiç etkilemedi
- ☐ Etkiledi
- ☐ Oldukça etkiledi

EK 3. Kariyer Kaygısı Ölçeği Örnek Maddeler

	Aşağıda kariyer kaygı durumunuza ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelere katılma derecenizi ilgili kutucuğa (x) işareti koyarak belirtiniz. “Kararsızım” ifadesi katılıp katılmama durumu eşitliğini ifade etmektedir.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Ailemin mesleki planlarımı anlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.					
2	Meslek seçimi yapma düşüncesi çok fazla gerilmeme neden oluyor.					
3	Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.					
4	Seçeceğim meslekte hayal kırıklığına uğrama düşüncesi beni rahatsız ediyor.					
5	Mesleki hayallerime ulaşmada ders başarısı açısından kendimi yetersiz hissediyorum.					

EK 4. Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği Örnek Maddeler

	Aşağıda kariyer kaygı durumunuza ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelere katılma derecenizi ilgili kutucuğa (x) işareti koyarak belirtiniz. “Kararsızım” ifadesi katılıp katılmama durumu eşitliğini ifade etmektedir.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Ailemin meslek seçimiyle ilgili kararlarımı onaylamayacağı düşüncesi beni huzursuz ediyor.					
2	Mesleki hayallerimle ilgili kendimi aileme yeterince anlatamamaktan kaygılanıyorum.					
3	Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.					
4	Mesleki hayallerime ulaşmada ders başarısı açısından kendimi yetersiz hissediyorum.					
5	Seçeceğim mesleğin bana uygun olup olmayacağı düşüncesi beni tedirgin ediyor.					

EK 5. Umut Ölçeği Örnek Maddeler

	Umut Ölçeği Aşağıdaki maddeleri durumunuza uygunluğuna göre 1 ile 4 arasında puanlayınız. Lütfen boş madde bırakmayınız.	Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana uygun	Bana çok uygun
1	Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için pek çok yol düşünebilirim				
2	Çoğu zaman kendimi yorgun hissederim				
3	Geçmiş yaşantılarım beni geleceğe iyi biçimde hazırladı.				
4	Hayatta oldukça başarılı olmuşumdur.				
5	Kendim için koyduğum hedeflere ulaşıyorum.				

EK 6. Ölçek Kullanım İzinleri

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği İzin Talebi

Gelen Kutusu X

1 Ara 2019 Paz 14:53

Havvane şama <havvanesama@gmail.com>
Alıcı: mbozunlu

Sayın Hocam
Yıldız Teknik Üniversitesi PDR Yüksek Lisans öğrencisiyim. Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren ile yürütmüş olduğumuz tez çalışmamda Ergenlerin Kariyer Kaygısı Yordamada Aile Desteği ve Umudun Rolü üzerine çalışmayı planlıyoruz.
Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeğini onay verirsiniz kullanmak istiyoruz .
Saygılarımla

Havvane Şama
Psikolojik Danışman

Mehmet Berkay ÖZÜNLÜ <mbozunlu@sinop.edu.tr>
Alıcı: ben

Merhabalar Havvane Hocam,
Çalışmamda ölçeği kullanımanızda herhangi bir problem yoktur. Ölçek maddeleri ve puanlanmasına ilişkin dosyayı ekte gönderiyorum.
İyi çalışmalar dilerim.
Gonca Hocam'a da saygılarımı iletin lütfen.

Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeği İzin talebi

Gelen Kutusu X

27 Kas 2019 Çar 22:20

Havvane şama <havvanesama@gmail.com>
Alıcı: hogunduz, fundan

Sayın Hocam
Yıldız Teknik Üniversitesi PDR Yüksek Lisans öğrencisiyim. Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren ile yürütmüş olduğumuz tez çalışmamda Ergenlerin Kariyer Kaygısı Yordamada Aile Desteği ve Umudun Rolü üzerine çalışmayı planlıyoruz. Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirleme Ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyoruz.
Saygılarımla

Havvane Şama
Psikolojik Danışman

fundan@nevsehir.edu.tr
Alıcı: ben

kualana bilirsiniz....
xxx

Lise Öğrencilerinin Umut Düzeylerinin Yordanması Ölçek İzin

Gelen Kutusu X

30 Kas 2019 Çar 14:24

Havvane şama <havvanesama@gmail.com>
Alıcı: gkemer

Sayın Hocam
Yıldız Teknik Üniversitesi PDR Yüksek Lisans öğrencisiyim. Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren ile yürütmüş olduğumuz tez çalışmamda Ergenlerin Kariyer Kaygısı Yordamada Aile Desteği ve Umudun Rolü üzerine çalışmayı planlıyoruz.
Lise Öğrencilerinin Umut Düzeylerinin Yordanması Ölçeğini onay verirsiniz kullanmak istiyoruz .
Saygılarımla

Havvane Şama
Psikolojik Danışman

Kemer, Gulsah <gkemer@odu.edu>
Alıcı: ben

Merhabalar Havvane, ölçeği kullanabilirsiniz. Gonca Hocama çok selamlarımı iletin lütfen. Çalışmalarında başarılar diliyorum.
gk
--

Gulsah Kemer, Ph.D., NCC, ACS
Assistant Professor
Old Dominion University
Counseling and Human Services
2100 New Education Building
4301 Hampton Blvd.
Norfolk, VA 23529
Office 2130 Phone: 757-883-3225

13 Ara 2019 17:28

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin

T.C. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ Araştırma ve Planlama Rektör Yardımcılığı			
Sayı : 73613421-604.01.02-E.2005220178 Konu : Etik Kurul Kararı 2020/3		Tarih: 22.05.2020	
Sn. Havvane Şama			
YTÜ Etik Kurulu, Üniversitemiz yüksek lisans öğrencisi olarak hazırlanmış olduğunuz "Ergenlerin Kariyer Kaygısını Yordamada Aile Desteği ve Umudun Rolü" başlıklı projenizi etik açıdan incelemiştir. Sunulan dosya ve bu dosyaya göre yapılacak olan veri toplama araç ve yöntemlerine konu olan bilgiler hakkında etİge aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bilgilerinize rica ederim.			
<i>e-imzalıdır</i> Prof. Dr. Yücel ŞAHİN Rektör a. Rektör Yardımcısı			
Eki:Etik Kurul Kararı (1 sayfa) (Elektronik Ek)			
BELGENİN ASLI ELEKTRONİK İMZALIDIR 22.05.2020 Serpil DÖNMEZ Bilgi İşlemci Yardımcısı			
Adres : İstanbul Tel / Fax : +90 (212) 382 20 58 / 02122585140 Kuy Adresi : yildizteknikuni@yildiz.edu.tr		İnternet : Serpil Dönmez Web : http://www.apay.yildiz.edu.tr/ e-Posta : sekizoz@yildiz.edu.tr	

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Akademik Etik Kurul

Toplantı Tarihi: 22.05.2020

Toplantı No:2020/03

AKADEMİK ETİK KURUL TOPLANTI KARARI

Yürütücülüğünü Üniversitemiz Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren'in danışmanlığında, yüksek lisans öğrencisi Havvane Şama'nın yapacağı "Ergenlerin Kariyer Kaygısını Yordamada Aile Desteği ve Umudun Rolü" adlı çalışma ve bu çalışmada kullanılacak veri toplama araçları ve yöntemlerine ilişkin bilgilerde etige aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Akademik Kurul Üyeleri

Prof. Dr. Abdürrezzak E. BOZDOĞAN
Başkan

Prof. Dr. Nihan ÇETİN DEMİREL
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Kenan AYDIN
Üye

Prof. Dr. Adem BAKKALOĞLU
Üye

Prof. Dr. Erhan ALTAN
Üye

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Havvane ŞAMA

E-Posta : havvanesama@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

2017/2020 :**Yüksek Lisans:** Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

2011/2015 :**Lisans:** Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

MESLEKİ DENEYİM

2014/2015 :Psikolojik Danışman - SATED PSİKOLOJİ

2015/2017 :Psikolojik Danışman – Kağıthane İHKİB MTAL

2017/2019 :Koordinatör Psikolojik Danışman – İstanbul İl MEM

2019/2020 :Müdür Yardımcısı – Fatih Rehberlik ve Araştırma Merkezi

2020/3 Ay :Koordinatör Psikolojik Danışman – İstanbul İl MEM

2020/Devam :Psikolojik Danışman - Fatih Rehberlik ve Araştırma Merkezi

GÖNÜLLÜLÜK KAPSAMINDAKİ DENEYİMLER

2017/2019 : Proje Uzmanı – Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SUGENDER)

2017/Devam : Psikolojik Danışman – İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği

BİLİMSEL ÇALIŞMALAR

Akman, Serkan, Tülay Karagöz, Havvane Şama, 2018. “Öğretmenlerin Okullarda Karşılaşabilecekleri Psikoşiddet Üzerine Bir Çalışma: İstanbul Örneği”. **III. Ulusal Şiddeti Anlamak Kongresi Bildiriler**, 22-24 Mart 2018. İstanbul: MEF Üniversitesi, 2018: Poster Bildiri.

Akman, Serkan, Tülay Karagöz, Havvane Şama, 2018. “Öğretmenin Şiddet Algısı ile Öğretmenlere Uygulanan Veli-Öğrenci Şiddeti Üzerine Bir Çalışma: İstanbul Örneği”. **III. Ulusal Şiddeti Anlamak Kongresi Bildiriler**, 22-24 Mart 2018. İstanbul: MEF Üniversitesi, 2018: 100-101.

Eryılmaz, Ali, Havvane Şama, 2019. “Pozitif Öğretmenin Duygulanım Yönü: Öğretmen Öznel İyi Oluşu Ve Öfke Tarzları Açısından İncelenmesi”. **I. Uluslararası Şiddeti Anlamak Kongresi Bildiriler**, 21-23 Mart 2019. İstanbul: MEF Üniversitesi, 2019: 92-100.

Şama, Havvane, 2019. “Sokakta Çalışan ve Çalıştırılan Çocuklara Toplum Bakış Açısı”. **I. Uluslararası Şiddeti Anlamak Kongresi Bildiriler**, 21-23 Mart 2019. İstanbul: MEF Üniversitesi, 2019: Poster Bildiri.

